

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT

Marili Aru
NAGU KASUTUS AASTATEL 1930–2022 ERR-I RAADIOSAADETE KORPUSE
PÕHJAL

Bakalaureusetöö

Juhendajad Maarja-Liisa Pilvik (PhD) ja Virve-Anneli Vihman (PhD)

TARTU 2026

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen käesoleva lõputöö ise kirjutanud ning toonud korrektselt välja teiste autorite panuse. Töö on kirjutatud, lähtudes Tartu Ülikooli humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna lõputööde nõuetest, ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega, sealhulgas on järgitud teaduseetika põhimõtteid.

Marili Aru

Lühikokkuvõte

Nagu on suulises kõnes üks sagedamini kasutatud sõnu (Lippus jt 2024), ent *nagu* spetsiifiliselt pole väga palju uuritud. Töö eesmärk on vaadelda *nagu* kasutuse muutumist ERRi raadiosaadete korpuse põhjal aastatel 1930–2022. Keskendutakse sellele, kuidas on muutunud sõna kasutussagedus ja -funktsioonid. Samuti uuritakse, kas ja kuidas esinevad korpuses *nagu* uuemad kasutused kvotatiivi- ja diskursusemarkerina, mida seostatakse eeskätt noortekeele ja inglise keele mõjuga. Suhtelisi kasutussagedusi vaadatakse kogu korpuse ulatuses, kuid funktsioone uuritakse alates 1960ndatest, mille kohta on rohkem materjali. Uurimiseks loodi juhuvalim, kuhu võeti igast kümnendist umbes 100 vaatlust. Analüüsimisel kasutati nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid meetodeid.

Tulemustest selgus, et *nagu* suhteline kasutussagedus on iga kümnendiga tõusnud, eriti 21. sajandi alguses. Sel ajal muutusid intensiivsemaks ka keelekontaktid inglise keelega, kus samamoodi oli kasvutrendis sõna *like* kasutus. Suhtelisi sagedusi analüüsid peab aga silmas pidama, et raadiotekstid võisid esialgu olla rohkem toimetatud kui hilisematel kümnenditel.

Samuti on laienenud *nagu* kasutusfunktsioonid – seda kasutatakse üha enam modaali- ja otsingusõnana, viidates pragmatiseerumisele. Kvotatiivi- ja diskursusmarkeri juhte oli valimis vähe, millest võib järeldada, et noortekeelega seostatud *nagu*-kvotatiiv ei ole noorte spontaanselt suhtlusest niivõrd palju üldkasutusse laienenud. Lisaks võib siin rolli mängida ka raadiosaadete formaalsus, mis tõenäoliselt mõjutab sealsete suuliste vestluste loomulikkust.

Võtmesõnad: eesti keel, suuline keel, *nagu*, kasutusfunktsioonid, raadiosaated

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. Teoreetiline taust.....	7
1.1. Eesti keele partiklitest.....	7
1.2. Keelemuutuse mehhanismid.....	9
1.2.1. Grammatiseerumine ja pragmatiseerumine.....	9
1.2.2. Keelekontaktid.....	11
2. <i>Nagu</i> funktsioonid eesti keeles.....	14
2.1. <i>Nagu</i> kui sidesõna.....	14
2.2. <i>Nagu</i> kui modaalspartikkel.....	15
2.3. <i>Nagu</i> kui ettevaatus- ja viisakuspartikkel.....	17
2.4. <i>Nagu</i> kui diskursusemarker.....	17
2.5. <i>Nagu</i> kui eneseparanduspartikkel.....	19
2.6. <i>Nagu</i> kui kvotatiivimarker.....	19
3. Töö materjal ja meetod.....	22
4. Tulemused.....	25
4.1. <i>Nagu</i> sagedus läbi sajandi.....	25
4.2. <i>Nagu</i> funktsioonid 1960.–2020. aastatel.....	26
4.2.1. Võrdlev funktsioon.....	29
4.2.2. Modaalne funktsioon.....	29
4.2.3. Otsingufunktsioon.....	34
4.2.4. Muutused funktsioonides.....	34
5. Arutelu.....	36
Kokkuvõte.....	38
Kirjandus.....	39
The use of <i>nagu</i> 'like' based on the corpus of ERR radio broadcast corpus from 1930 to 2022.	
Summary.....	43

Sissejuhatus

Minu bakalaureusetöö uurib *nagu* kasutust ERR-i raadiosaadete korpuse (Lippus jt 2023) põhjal. Kuna suulise keele, eriti partiklite uurimine, on hoogustunud alles viimasel paarikümnel aastal, pole eesti keeleteaduses spetsiifiliselt *nagu* kasutuse kohta väga palju uurimusi tehtud. Kuna *nagu* on üks sagedasemaid sõnu suulises kõnes (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 3; Lippus jt 2024), väärib see ka eraldi tähelepanu. Eriti kuna esmased uuendused keeles toimuvad just suulises kõnes ning sagedus võib olla esmane indikaator muutusest (Tagliamonte 2016: 30), viidates kasutuskontekstide laienemisele.

Töö eesmärk on ERR-i raadiosaadete korpuse (Lippus jt 2023) kaudu uurida, kuidas ja kas on *nagu* kasutus suulises kõnes muutunud. Küsimustele, millele lõputöös vastust otsin, on järgmised:

- 1) Kuidas on ajavahemikus 1930–2022 muutunud *nagu* suhteline kasutussagedus?
- 2) Kuidas on muutunud *nagu* kasutusfunktsioonid aastatel 1960–2022?
- 3) Kas *nagu* funktsiooni kvotatiivi- ja diskursusmarkerina võib täheldada ERR-i raadiosaadete korpuses?

Nagu kasutuse uurimisel mängib rolli nii teiste keelte mõju kui ka kõneleja sotsiolingvistiline taust. Näiteks *nagu* inglise keele ekvivalent *like* on võtnud kasutuses juurde uusi mittestandardseid funktsioone, täites üha enam kvotatiivi- ehk kaudse kõne markeri rolli, näiteks *My mom's like 'Here's your pizza'* 'Mu ema oli nagu: „Siin on su pitsa“' (Tagliamonte, Sali. A 2016: 44). Ka eesti keeles on sõna saanud sama kasutusviisi (Teptiuk 2015: 73). Samas seostatakse uuemaid funktsioone eeskätt noortekeelele (Tagliamonte 2016: 67) ning ka Eesti suuliste kõne korpustest esineb *nagu* kõige rohkem just Teismeliste keele korpuses (TeKE) (Lippus jt 2024), viidates keelemuutusele.

Spetsiifiliselt *nagu* kasutusfunktsioonidest on Eestis kirjutanud pikemalt vaid Helle Metslang artiklis „Sisukas ja sisutu nagu” (1985), mistõttu pean oluliseks ka sellele tugineda, ent artikkel ei kirjelda kõiki sõna praeguseks välja kujunenud funktsioone. Näiteks ei defineerita *nagu* seal diskursusemarkerina ehk lausungi alguses või lõpus positsioneeruva üksusena, mis on seotud rohkem suhtluse organiseerimisega (Tagliamonte 2016: 26). Samuti ei kirjeldata seal sõna kasutust kvotatiivimarkerina ehk vahendatud kõne markeerijana (vt Buchstaller 2001a; Buchstaller 2001b). Ka uuemates käsitlustes, näiteks „Eesti grammatikas“ (vt Metslang jt 2024: 977–1177) ei ole *nagu* sellises rollis mainitud. Küll aga on

Denys Teptiuk (2019) oma doktoritöös “Quotative indexes in Finno-Ugric (Komi, Udmurt, Hungarian, Finnish and Estonian)” kirjeldanud, kuidas soome-ugri keeltes, sh eesti keeles, erinevate grammatiliste vahendite, näiteks eesti keeles sõna *nagu*, abil vahendatud kõnet väljendatakse. Ingliskeelse *like*’i uuemaid funktsioone, eeskätt noorte seas, ja sõna kvotatiivisüsteemi ilmutumist kirjeldab detailselt keeleteadlane Sali A. Tagliamonte (2016), kelle uurimisloogikat kvotatiivi- ja diskursusemarkeri määratlemisel ka enda bakalaureusetöös kasutan.

Nagu eelnevalt mainitud, kasutan uurimismaterjalina ERR-i raadiosaadete korpust (Lippus jt 2023), mille andmed on saadaval aastatest 1930–2022. Raadiosaadete suuline vorm võimaldab *nagu* kui suulise kõne nähtust efektiivsemalt uurida. Samuti on ERR-i raadiosaadete korpus ainus eesti suulise kõne korpus, mille andmed ulatuvad pea sajandi taha, mistõttu saab *nagu* kasutust ja selle muutusi pikema ajavahemiku vältel analüüsida. Töös kasutan kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid meetodeid. Esiteks võrdlen sõna suhtelisi kasutussagedusi kõigil korpuses esindatud kümnenditel ning seejärel võrdlen sõna kasutusfunktsioone kümnenditel 1960–2022, millest on korpuses rohkem materjali.

Töö koosneb kahest teoreetilisest taustapeatükist, millest esimeses kirjeldan üldisemalt eesti keele partikleid, proovides eestikeelsete käsitluste põhjal ka *nagu* eri partiklikategooriatesse kategoriseerida. Esimene osa tutvustab ka keelemuutuse mehhanisme, rääkides keelekontaktidest ning grammatiseerumisest ja pragmatiseerumisest. Teine teooriaosa keskendub *nagu* funktsioonidele eesti keeles. Seejärel annan ülevaate oma töö materjalist ja meetodist. Viimases osas analüüsin oma töö tulemusi.

1. Teoreetiline taust

1.1. Eesti keele partiklitest

Partiklid on suulise suhtluse oluliseks osaks, mistõttu on need suulises keeles väga sagedased. Nimelt on suulise eesti keele 25 kõige sagedama tekstisõna sees 15 partiklit, mis ainult partiklina funktsioneerivadki (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 3). Partiklid ehk abisõnad on morfoloogiliselt muutumatud sõnad, reeglina üsna lühikesed, mis ei kuulu lausungi süntaktilisse struktuuri ning on eraldiseisvana semantiliselt sisutühjad, mis tähendab, et nende tähendus vormistub kontekstist (Erelt 2013: 18–19).

Partikli ja diskursusemarkeri mõiste varieerub eri käsitlustes. Mõnes teoreetilises lähenemises on diskursusemarker pigem katustermin, mille alla (pragmaatilised) partiklid kuuluvad, näiteks ka *nagu* (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 3). Samuti käsitleb „Eesti grammatika“ (Metslang jt 2024: 1066) diskursusemarkereid üldise kategooriana, mille üheks alamliigiks on partiklid. Teistes lähenemistes eristatakse aga *partikli* ja *markeri* mõistet, kus diskursusemarkerid (või pragmaatilised markerid) esinevad positsioonilt lausungi alguses või lõpus ning diskursuspartiklid neis kõigis lausungi keskel (Tagliamonte 2016: 41). Kuigi varasemates uurimustes, näiteks Fraseri (1999) käsitluses defineeritakse diskursusemarkerit eelkõige kui lause alguses paiknevat üksust, lähtub käesoleva töö analüüsiosa uuematest teooriatest (nt D’Arcy 2007; Tagliamonte 2016), kus diskursusemarker ja partikkel on diferentseeritud, kusjuures markerid võivad olla nii lause alguses kui ka lõpus. „Eesti grammatikas“ (Metslang jt 2024: 1090–1104) vastavad sellisele diskursusemarkeri definitsioonile põhiliselt piiripartiklid.

Partiklite alla võivad kuuluda näiteks erinevad määrsõnad, hüüdsõnad, sidesõnad ja kaassõnad (Valdmets & Habicht 2013: 205). Ehkki need ei kanna lausungis olulist tähendust, on need seotud suhtluse organiseerimisega ja suhtumiste-hoiakute väljendamisega (Metslang jt 2024: 1066). Partiklid jaotuvad järgmistesse rühmadesse:

- 1) suhtluspartiklid (nt *jaa, mhm, mida, oo, hei, noh*);
- 2) suhtlusvormelid (nt *tere päevast, no kuule, tõesti vä*);
- 3) piiripartiklid (nt *ja, nii, ota, kule, no, et*);
- 4) liikuvad partiklid (nt *vist, tegelikult, nagu, õnneks, ju*);
- 5) KP-markerid ehk komplementausega predikaatidel põhinevad markerid (nt *ma arvan et*). (Metslang jt 2024: 1069)

Suhtluspartiklid on seotud eelkõige suhtluse juhtimisega, esinedes kas eraldisesiva kõnevooruna või voo alguses. Suhtluspartiklite suurde rühma kuuluvad nii dialoogipartiklid, paranduse algatajad, afektiivsed partiklid kui ka tähelepanupüüdjad. Dialoogipartikleid kasutatakse reageerimiseks, näiteks kõnelejaga samameelsusele (*mhm*) ja info kättesaamisele (*aa, ahah*) osutamiseks. Paranduse algatajad viitavad voo esinenud probleemile (*ah*), afektiivsed suhtluspartiklid on seotud kõneleja emotsioonide väljendamisega (*oi, aih, oo, vau*) ja tähelepanupüüdjaid kasutatakse, et äratada suhtluspartneri tähelepanu (*halloo, uu*). (Metslang jt 2024: 1070–1073) Suhtlusvormelid erinevad suhtluspartiklitest selle poolest, et need on rohkem kinnistunud sõnakooslused, mis esinevad kindlates erinevates suhtlustegevustes (*tere hommikust, jumal hoidku, tõesti vä*) (Metslang jt 2024: 1074).

Piiripartiklite funktsioon on osutada eri voo vahelistele seostele ning partiklid ise esinevad tavaliselt voo alguses (*ja siis, no, et, ota, kuule*), harvem ka voo lõpus. Piiripartikleid kasutatakse näiteks, et osutada vestluses suunamuutusele, mõjudes eelneva voo katkestusena ja viidates sellele, et uus voo on mitteootuspärane. Tavaliselt kasutatakse piiripartikleid ka, et tagada suhtluse jätkuvust ja seoseid, osutada tagasipöördumisele või põhjendada, seletada, järeldada ja öeldut kokku võtta, olles seotud semantiliste-pragmatiliste suhetega lausungite vahel. (Metslang jt 2024: 1090)

Liikuvate partiklite rühmas on modaal-, ettevaatus-, ligikaudsus-, intensiivsus-, värvingu-, fookus- ja eneseparanduspartiklid, mis võivad lausungis paikneda eri positsioonides (Metslang jt 2024: 1069). Modaalpartikleid kasutades väljendab kõneleja oma suhtumist olukorra tõenäosuse kohta (*vist, võib-olla, äkki*), ettevaatuspartikleid (nt *üsnä*) kasutades tahetakse end oma väitega mitte seostada ning ligikaudsuspartiklid *kuski, ütleme* on võrdväärset tähendusega 'umbes'. (Metslang jt 2024: 1105) Modaalpartiklid jagunevad kaheks, nii pehmendavateks kui ka tugevdavateks. Pehmendajatena väljendavad need ebakindlust ja ebatäpsust (nt *vist, ilmselt*), tugevdavad modaalpartiklid väljendavad tõsikindlust (nt *kindlasti, päriselt, kahtlemata*). (Metslang jt 2024: 1067) Pehmendamine on suhtluses oluline, sest võimaldab muuta partneri jaoks mitte-eelistatud või negatiivset infot paremini edastatavamaks. Pehmendamise rolli suulises keeles täidavad nii modaalpartiklid, ettevaatuspartiklid kui ka ligikaudsuspartiklid. (Metslang jt 2024: 1105)

Viimane rühm ehk KP-markerid on komplementausega predikaadil põhinevad markerid (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 3). Oma olemuselt on need verbikesksed, tulles ütlemiss- ja hinnanguverbidega seotud lausekonstruktsioonidest. Markerid võivad esineda mitmel kujul (nt *ma arvan, et; ma arvan; arvan, et; arvan*). (Metslang jt 2024: 1108)

Nagu on paigutatud antud liigituses liikuvaks partikliks, olles selle jaotuse sees nii ettevaatus- kui ka eneseparanduspartikkel (Metslang, Erelt, jt 2024: 1069). Samas ei kirjelda „Eesti grammatika“ (2024) eksplitsiitselt kõiki *nagu* funktsioone. Kuna *nagu* kasutatakse ka ebakindluse ja ebatäpsuse markeerimiseks, funktsioneerib sõna veel pehmendava modaalpartiklina. Ehkki „Eesti grammatikas“ (2024) on kirjeldatud ettevaatuspartikleid modaalpartiklite kõrval (Metslang jt 2024: 1067), siis oma töös olen ettevaatuspartikli liigitanud modaalpartikli alaliigiks, sest mõlemad on olemuselt pehmendavad ja viitavad sellele, et kõneleja distantseerib end öeldust. Samuti võiks *nagu* „Eesti grammatika“ (2024) käsitluses sobituda ka piiripartikliks, kui lähtuda sellest, et see tagab suhtluse jätkuvust ja seoseid ning paikneb kas vooru alguses või lõpus. Osalt kattub see funktsioon niisiis diskursusemarkeri mõistega.

1.2. Keelemuutuse mehhanismid

Kuna *nagu* on polüfunktsionaalne ning töös uurin, kas ja millal on selle kasutusfunktsioonid muutunud, käsitlen peatükis seda, kuidas toimub keelemuutus ning mis protsessid sellega seotud on. Samuti peatun sellel, kuidas keelevälised mõjud ehk sotsiolingvistikilised tegurid on keele muutumisega, sealhulgas *nagu* grammatilise arenemisega seotud.

1.2.1. Grammatiseerumine ja pragmatiseerumine

Päritolu poolest jagunevad partiklid kaheks: primaarseteks ja sekundaarseteks. Primaarsed partiklid ei seostu teiste sõnaliikidega (nt *noh*, *jah*). Sekundaarsed partiklid on seevastu kujunenud teistest sõnaliikidest, näiteks adverbidest (*si(i)s*), sidesõnadest (*et*, *või*) või verbidest (*ütleme*). Kuna need on kujunenud teistest sõnaliikidest, võidakse suulises keeles kasutada sama sõna nii partiklina kui ka lähtefunktsioonis. (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 4) Keeleajalooliselt on püstitatud kolm võimalikku partiklite arenemisteed: 1) leksikaalne üksus (adverb/ühend) > partikkel > konjunktsioon; 2) konjunktsioon > partikkel või 3) partikkel > konjunktsioon (Keevallik & Habicht 2017; Metslang, Pajusalu & Habicht 2014). Selle järgi on partikkel *nagu* sekundaarne partikkel, kuna on arenenud välja sidesõnast.

Üks viis, mille kaudu mõista keeles toimuvaid arenguid, sealhulgas ka partiklite kujunemist, on grammatiseerumine (Metslang 2002: 166). Grammatiseerumine on diakrooniline protsess, mille käigus muutuvad leksikaalsed vormid kõrge kasutussageduse tõttu grammatilisemaks ning omandavad keeles uusi funktsioone (Narrog & Heine 2011: 2–3). See tähendab, et

kujunevad välja grammatilisemad üksused, mis on regulaarsemad, lühemad ja vähem iseseisvad (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022).

Grammatisatsiooniteoorias on võimalik nimetada nelja grammatiseerumise mehhanismi: desemantiseerumine ehk semantiline pleekumine, ekstensioon ehk kasutus uutes kontekstides, dekategoriseerumine ja erosioon ehk foneetiline reduktsioon. Sealjuures on need protsessid üksteisega tihedalt seotud ja moodustavadki koos grammatiseerumise protsessi. Desemantiseerumine on seotud tähendusnihkega, kus konkreetsem tähendus muutub kasutuse käigus abstraktsemaks. Sageli põhjustab seda metafoorsus. (Joseph & Janda 2005a: 579) Nii on kujunenud näiteks inglise keele minemisverbist *is going to* tulevikukonstruktsioon, kus tuleviku tähendus ei pruugi hõlmata enam füüsilist minekut (Hopper & Traugott 2003: 1). Tähendusmuutus on järkjärguline, kus vana tähenduse kõrvale hakkab teed rajama uus tähendus – varasem tähendus võib säilida või tasapisi kaduda. Ekstensiooni all mõeldakse seda, kui üksuse kasutusvaldkond laieneb uutesse kontekstidesse, mida võimaldab samuti üksuse tähenduse üldisemaks ja abstraktsemaks muutumine (nt kaassõnad *kätte* – *käes* – *käest* ei tähenda ainult valduses olemist, vaid ka mingi välise jõu mõjualas olemist). (Metslang 2002: 166–167) Dekategoriseerumise puhul kaotab sõna morfosüntaktilisi tunnuseid, mistõttu väheneb selle leksikaalne iseseisvus ja sõna on fikseeritum (nt eelmainitud inglise *is going to* tulevikukonstruktsioon) (Metslang 2002: 166–168). Tulevikuvormi grammatiseerumine on ehe näide sellest, kuidas mehhanismid omavahel põimitud on. Kui üksik sõnavorm grammatiseerub, väljendub foneetiline reduktsioon ehk erosioon häälduse lühenemises (nt *kule*, *vat*, *ota*) või teatud häälikute kadumises (Metslang 2002: 168). Seega on grammatiseerumine seotud nii pragmaatika, semantika, foneetika kui ka morfosüntaksiga.

Nagu mainitud, on grammatiseerumine pikk protsess, mis koosneb eri etappidest ja üleminekufaasidest. Grammatiseerumise saaks jagada kolmeks etapiks: 1) eksisteerib mingi väljend või sõna A, millel on konkreetne tähendus; 2) A saab oma kõrvale uue kasutusmusteri B; 3) A kaob, jääb vaid B, mis on konventsionaliseerunud ja muutunud uueks grammatiliseks kategooriaks (Joseph & Janda 2005: 579). Samas ei jõua kõik grammatiseeruvad üksused viimasesse etappi (Joseph & Janda 2005: 579) ning ei olda ühisel seisukohal, kas tegu on ikka ühesuunalise protsessiga (Joseph & Janda 2005: 581).

Partiklite ja markerite kujunemist on küll esialgu püütud seletada grammatisatsiooniteooria abil, ent ka see teooria on tekitanud probleeme partiklite kujunemise raamistikus. Nimelt väidetakse, et partiklite ja diskursusemarkerite teke pole mitte niivõrd grammatiseerumise tulemus, vaid hoopis pragmatisatsiooni tulemus (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 5). Vaidluskoht on tekkinud seetõttu, et grammatiseerumine kirjeldab rohkem lausesiseste

grammatiliste üksuste kujunemist, samas kui diskursusemarkerid ja -partiklid on oma kujunemisprotsessis just lause tähendusest ja struktuurist kaugenenud, seostudes rohkem teksti organiseerimisega ja suhtlusliku rolliga. Viimast nähtust kirjeldabki pragmatiseerumine. (Heine 2013: 1217) Pragmatiseerumisele viitavad ka diskursusemarkerite ja -partiklite järgmised omadused: süntaktiline vabadus, valikulisus, ähmane grammatiline staatus ning seotus kõneleja suhtumiste ja hoiakutega ehk semantiline-pragmaatiline laienemine (Heine 2013: 1218). Pragmatiseerumisega seotud elementide suhtlusliku rolli all peetakse silmas nende kasutamist vestluses näiteks kõhkluse või ebakindluse väljendamiseks, diskursuse struktureerimiseks, tekstiosa rõhutamiseks või teema vahetamiseks (Lauwers, Vanderbauwhede & Verleyen 2012: 1). Vaieldakse aga kas pragmatiseerumist ja grammatiseerumist saab üldse eristada ning kas pragmatiseerumine pole üldse lihtsalt grammatiseerumise alaliik (Heine 2013: 1219). Seega võib väita, et ühist konsensust partiklite kujunemisele ei ole.

Sõna *nagu* on läbinud samamoodi erinevaid grammatiseerumisprotsesse. Kuna *nagu* on kuluvorm sõnaühendist *nõnda kui* (Metsmägi, Sedrik & Soosaar 2012), on see seetõttu juba grammatiseerunud ja foneetiliselt redutseerunud. Kuigi grammatiseerudes kaotavad keelelised üksused omadusi, näiteks tähendusi, foneetilist ainet või morfosüntaktilisi jooni, saavad keelendid juurde uusi funktsioone (Joseph & Janda 2005: 579). Seega võiks väita, et sõna *nagu* laialdane kasutus lubab sellel areneda uutesse funktsioonidesse. Seda kasutatakse suulises suhtluses palju ja rohkem partiklina kui sidesõnana (Metslang jt 2024: 1107) – see tähendab, et selle kasutus on laienenud. Kuna selle funktsioonid suulises suhtluses on eelkõige seotud kõneleja hoiakutega ja suhtluse organiseerimisega, saab *nagu* arengut seostada ka pragmatiseerumisprotsessiga.

1.2.2. Keelekontaktid

Üks tavalisemaid keelemuutuse allikaid on kontaktid eri keelte vahel (Praakli & Koreinik 2020: 917). On üsna tavapärane, et keelekasutajad võtavad kontaktkeelest struktuure, et luua nende põhjal oma keelde uusi kasutusmustreid (Heine & Kuteva 2005: 37). Laenata saab näiteks nii vormi, tähendusi (sh grammatilisi tähendusi ja funktsioone) kui ka süntaktilisi jooni (Heine & Kuteva 2005a: 2). Kuigi sugulaskeelte vaheline sarnasus soodustab laenamist ja kopeerimist, on kontaktlingvistikas ka teisi olulisi tegureid (Verschik 2019: 10). Kontaktkeelte struktuurid on küll grammatilise replikatsiooni ehk kopeerimise osa, ent olulist rolli mängib ka sotsiolingvistiline kontekst ehk kontaktide intensiivsus ja teise keele roll. Samuti suhtluslikud

vajadused ja keelekõnelejate tendents kasutada loominguliselt ära vabu keelelisi ressursse. (Heine & Kuteva 2005: 35)

Tänapäeval mõjutab eesti keelt globaliseerumise tõttu enim inglise keel kui *lingua franca*. Kontaktid on muutunud intensiivsemaks alates 1990ndatest, millele aitas kaasa Eesti taasiseseisvumine, suhtluse taastamine Läänega ja inglise keele kujunemine dominantkeeleks (Kask 2025: 80). Statistikaameti (2021) andmete järgi on inglise keel levinuim võõrkeel Eestis, mida oskab 48% rahvastikust. Suurem lõhe on keeleoskuses vanema ja noorema generatsiooni vahel: 15–29-aastaste seas oli inglise keelt kõnelejate arv 85%, 30–49-aastaste seas 69,5% ning 50–64-aastaste juba vaid 33,8%. Mida vanem põlvkond, seda paremini osatakse võõrkeelena vene keelt ja vähem inglise keelt. Seetõttu on üsna tõenäoline, et sotsiolingvistikiliselt domineeriva inglise keele näol näevad keelekasutajad, eeskätt noored, kes inglise keelt rohkem valdavad, vaba keelelist ressursi, millest laenata keelelist ainet. Samuti saavad noored tänapäeval meediastumise tõttu palju keelelist sisendit ka sotsiaalmeediast (Vihman jt 2022: 295).

Sõnaga *nagu* sarnaneb kasutuselt inglise keelest pärit sõna *like*, mis loob *like*’i eeskuju järgi ühise pinnase konstruktsioonide või funktsioonide laenamiseks. Inglise *like*’i liigse kasutamise üle on ingliskeelses maailmas kurdunud juba eelmisest sajandist saati (Tagliamonte 2016: 44). Arvatakse, et *like*’i sagedasem kasutus markeri ja partiklina algas New Yorgis 50ndate ja 60ndate kontrakultuuri gruppides ning 80ndatel lisandus keelesüsteemi ka sõna kvotatiivne kasutus (D’Arcy 2007: 398). Sarnaselt hakati 80ndatel rääkima eesti keeles toimuvast nn nagutamise tõvest ehk keelendi kõrgeast esinemissagedusest kõnes, eriti just noorte seas (Metslang 1985: 48, 52).

Like on oma loomult polüfunktsionaalne. Cambridge Dictionary (2026) ütleb, et *like* on nii verb, prepositsioon, konjunktsioon, adverb, adjektiiv kui ka nimisõna, ent kõiki suulise kõnega seotud funktsioone see ei kirjelda. Romaine’i ja Lange’i (1991: 261–262) mudeli järgi on *like* diakrooniliselt esialgsest võrdlevast eessõnast grammatiseerunud sidesõnaks, seejärel diskursusemarkeriks ja seejärel kvotatiiviks ehk kaudse kõne markeriks, muutudes süntaktiliselt aina vabamaks. Oma esialgses funktsioonis on *like* prepositsioon (*he looks like my father*). Seega on *like* oma primaarses tähenduses similtiiv, mis tähendab, et sõna kasutatakse sarnasust väljendavates konstruktsioonides, millel baseerub ka *like*’i kasutamine võrdlevas ja umbmäärastavas funktsioonis. Sellest esialgsest tähendusest on välja kasvanud ka *like*’i teised kasutusvaldkonnad, mis suuremal või vähemal määral kannavad endas semantiliselt sõna esialgset sarnasuspriintiipi. Prepositsioonist on *like* grammatiseerunud sidesõnaks ehk konjunktsiooniks (*Winston tastes good like a cigarette should*). (Buchstaller

2001b: 3) Kõnes kasutatakse *like*’i ka fookusemarkerina, mille eesmärk on tõmmata tähelepanu lausungi järgmisele tekstiosale (*he had like severe parkinsons **like** SEVERE*), ja pehmendajana, modaliseerides negatiivset infot ja eemaldudes liiga tugevatest väidetest (*i said isn’t that kind of **like** a selfish thing to do* (Blanchard & Buysse 2021: 469). Buchstaller (2001: 3) nendib, et *like*’i eri funktsioonid on paljuskii kattuvad. Kuigi Buchstaller (2001b: 3) toob välja nii *like*’i episteemilise (ehk tõenäosushinnanguga seotud) ja pragmaatilise (pehmendamisega seotud) kasutuse, toob ta ka välja *like*’i kasutuse täitesõnana. Kuid ka täitesõnana kasutamisel on sõna tõenäoliselt pragmaatiliselt motiveeritud ja nii episteemiline kui ka pragmaatiline kasutus on mõlemad seotud pehmendamisega (Buchstaller 2001b: 3–4). Seega ei ole sõna suhtluslikke funktsioone sugugi lihtne eristada ning funktsioonid on omavahel seotud. Palju tähelepanu on saanud ka *like*’i uued grammatiseerumisprotsessis olevad diskursusemarkeri (***Like** they hired too many people* ‘Nagu nad värbasid liiga palju inimesi’ (Tagliamonte 2016: 35) ja kvotatiivimarkeri (*Maya’s **like** „Kim come over here“* ‘Maya on nagu „Kim tule siia“’) kasutused (Buchstaller 2001a: 2).

Partiklite üldised funktsioonid eri keeltes on üsna universaalsed, kuid nende kasutused eri keeltes ei ole üdini identsed (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022). Sama saab täheldada nii inglise keele *like*’i kui ka eestikeelse *nagu* puhul, mis on küll mõningate kasutuserisustega, ent üldjoontes väga sarnaste funktsioonidega. Arvestades tugevat inglise keele mõju tänapäeva Eesti ühiskonnas, eriti noorte seas, keda tavaliselt peetakse keelemuutuse eestvedajateks (Tagliamonte 2016: 2), on tõenäoline, et ingliskeelse *like*’i ja eestikeelse *nagu* sarnasus paneb aluse ka funktsioonide ülekandmisele ühest keelest teise.

2. *Nagu* funktsioonid eesti keeles

Järgmisena kirjeldan sõna *nagu* vastavaid funktsioone. Suulises suhtluses on *nagu* väga sagedaselt kasutatud, olles suulise eesti keele 25 kõige sagedasema sõna seas (Lippus jt 2024). Tänapäeva suulise kõne korpustes on *nagu* enim kasutatud Eesti teismeliste keele korpuses (3269 korda 100 000 sõna kohta), teisel kohal on Eesti taskuhäälingukorpus (1940 korda 100 000 sõna kohta) (Lippus jt 2024). Foneetikakorpuses esineb *nagu* 1508 korda 100 000 sõna kohta ja ERR-i raadiosaadete korpuses 816 korda 100 000 sõna kohta (Lippus jt 2024).

Suulises keeles on *nagu* rühmitatud põhiliselt liikuvaks partikliks, mis saab lausungis vabalt liikuda, seob lausungit kontekstiga ja väljendab kõneleja hoiakuid (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 3). Erinevad uurimused (vt nt Metslang 1985; Kängsepp jt 2022; Teptiuk, Klumpp & Tamm 2019) on näidanud, et *nagu* kasutatakse eesti keeles nii sidesõnana, modaalpartiklina, olles sh nii ettevaatus-, viisakus- kui ka otsingupartikkel, diskursuse- ja kvotatiivimarkerina.

2.1. *Nagu* kui sidesõna

Nagu on mitteiseseisev mittetäistähenduslik sõna ehk abisõna, mis kuulub täpsemalt sidesõnade ehk konjunktsioonide alla (Erelt 2013: 22). Samuti on *nagu* oma primaarses tähenduses simitatiiv ehk sõnaga moodustatakse konstruktsioone, mis väljendavad kahe nähtuse sarnasust (Rett 2013: 278). Üldjoontes seostatakse sidendifunktsioonis *nagu* suulise suhtlusega vähem (Metslang jt 2024: 1107).

Sidendina on *nagu* süntaktiline funktsioon vormistada moodustajate grammatilist seost. (Metslang jt 2024: 695–696). See tähendab, et võrdleva sidesõnana on selle grammatiline kasutuseesmärk kõrvutada nähtusi (nt *mees **nagu** härg, kena **nagu** nukk* või *suured kunstnikud **nagu** Rafael, Giorgione ja Tizian*) (Metslang 1985: 48). Viimane näide rõhutab *nagu* võimalikku kasutust ka teatud kategooriat tutvustavate näidete toomiseks. Nii Metslang (1985: 49) kui ka EKI Ühendsõnastik (2026) toovad välja veel *nagu* kasutuse verbi intensiivistajana võrdlust osutavates lausetes (*kukeseened kasvavad tõnavu **nagu** müriseb*). Lisaks sellele võib *nagu* olla kasutusel veel temporaalse ehk ajalise sidesõnana (***nagu** pauk käis, nii hunt kukkus*) (Metslang 1985: 48).

Nagu toimib ka alistussidendina (Metslang jt 2024: 695). Seda nii lihtlause sees (nt *Fanaatikutest **nagu** tema tuleb eemale hoida*) kui ka osalause vahel, sidudes kõrvallauseid (nt *Ma elan aga nii, **nagu** mulle antud on*) (Metslang jt 2024: 699). Eesti keele ühendsõnastiku

(2025) järgi on sõnaga *nagu* alustatud lauseosal samuti võrdluse varjund, põhinedes näilikkusel, mis viitab sellele, kuidas *nagu* edasised arengud keeles on siiski seotud tema similitiivse olemusega.

Sidesõnaga *nagu* on käibel ka korrelaatsidendeid, mis on muutunud kinnisühenditeks (Metslang jt 2024: 700). Korrelaat on tavaliselt sõna või fraas, mis asub pealauses ja millega kõrvallause sidend või lause tervikuna on viiteseoses (nt *Ma tean (seda) [korrelaat], et [sidend] sa käisid reisimas*) (Erelt 2014: 37). Korrelaatsidendi puhul nihkub aga iseseisvuse kaotanud korrelaat sidendiga kõrvallausesse, moodustades omaette terviku ja täpsustades lausetevahelise seose laadi. Sõnaga *nagu* moodustatav korrelaatsidend on *nii nagu*. (Metslang jt 2024: 700) Näiteks *Kas me ei võiks olla kordki päris teineteise päralt, **nii nagu** kunagi?* (Metslang jt 2024: 767).

2.2. *Nagu* kui modaalfunktsioon

Nagu kasutatakse suulises kõnes väga sagedasti modaalses funktsioonis, mis on arvatavasti võrdleva sidesõna funktsioonist välja kasvanud, põhinedes samuti võrdlusel (Metslang 1985: 48, 50). Modaalfunktsioon on anda hinnang lausega väljendatud olukorra tõenäosuse, kindluse või vältimatuse kohta (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 8). Ühtlasi on modaalfunktsioon roll näiteks pehmendada partneri jaoks ebameeldivat infot (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 8), rõhutada lausesisu või väljendada kahtlust (Küngas 2014: 22). *Nagu* modaalne kasutus väljendab kõneleja ebakindlust ja lauses pakutava info kaudsust, ligilähedust või umbmäärasust (Metslang 1985: 50). Metslangi (1985: 51) põhjal on *nagu* funktsioonid modaalsõnana järgnevad:

- 1) tagasihoidlik mööndus või palve (nt *Ootaksime **nagu** asjalikumad suhtumist; See tass ei ole **nagu** puhas*);
- 2) kõhk, kahtlus, kahevahel olek (nt *Poiss **nagu** ei julge sisse astuda; Raske **nagu** uskuda*);
- 3) hüpoteetilisus, näilikkus (nt *Kõik **nagu** ootasid midagi; Ta **nagu** ehmatas*);
- 4) põlastus, pahameel (nt ***Nagu** meil vähe tegemist on! **Nagu** sa ise ei kuulnud*).

Modaalsõna eri funktsioonide kattuvusi ja alaliike pole sealjuures kerge eristada, sest Metslangi näitelauset *Poiss nagu ei julge sisse astuda* (Metslang 1985:51), mis väljendab kõhk, kahtlust, võib seostada ka näilikkusega. Laiemas plaanis väljendab *nagu* kaht modaalsuse liiki: tegelikkushinnangut ja tõenäosushinnangut (Metslang 1985: 48). Tegelikkushinnangu kaudu väljendub sündmuse pidamine reaalseks või mitterealseks. Samuti

võidakse hinnang anda sündmuse võimalikkuse või paratamatuse kohta. Tegelikkuhinnanguga kirjeldatakse kas tegelikkuses aset leidvaid ehk reaalseid sündmusi või irrealseid, st tegelikkuses mittetoimuvaid, näivaid, kujuteldavaid, tinglikke, soovitavaid vms sündmusi. Tavaliselt on esimesed markeeritud kindla või kaudse kõneviisiga ning viimased tingiva kõneviisi abil, rõhudes soovitud olukorrale (nt *Oleks ka Mari meie ettepaneku poolt!*). (Erelt jt 1993: 183)

Kui lause paigutatakse irreaalsusesse, tähendab see tähistatud sündmuse mittetoimumist. Olukorra mitterealiseerumist väljendavad näilikkust väljendavadki partiklid *nagu*, *justkui*, *otsekui* (Erelt 1993: 183). Olukord X on küll A-ga sarnane, kuid tegelikkuses pole see võimalik, näiteks lausetes *Tee nagu sundis edasi sõitma* või *Kuu oli nagu siinsamas*, kus tegelikkuses lause ei saa realiseeruda (Metslang 1985: 49–50).

Nagu sagedast kasutust kõnes seostatakse aga eelkõige *nagu* teise modaalsusnüansiga, kus *nagu* kasutusega antakse hinnang situatsiooni tõenäosusele. Kõneleja ei ole täiesti veendunud sündmuse tõsikindluses, mistõttu kasutab ta erinevaid leksikaalseid vahendeid, et oma kahtlust väljendada. (Erelt jt 1993: 187) Tõenäosusmodaalsus jaguneb astmeteks, kus skaala ühes otsas on modaaladverbid, mis väljendavad lause täielikku tõelevastavust (nt *kahtlemata*, *muidugi*) või suurt tõenäosust (nt *tõenäoliselt*, *ilmselt*, *arvatavasti*), ja teises otsas on modaaladverbid, mis väljendavad väikest tõenäosust (nt *vaevalt*). *Nagu* jääb aga skaala keskmesse, väljendades lauses keskmist tõenäosust. (Erelt jt 1993: 188–189) Keskmist tõenäosust väljendavad ka verbid *näima*, *paistma* ja *tunduma* (Erelt jt 1993: 190). Samuti täidavad sarnast funktsiooni partiklid *vist* ja *võib-olla* (Metslang 1985: 50).

Võrdlevast sidesõnast välja kasvamist näitlikustab *nagu* tõenäosust märkiva partiklina, põhinedes muljel ja sarnasuse oletamisel jälgimise kaudu – situatsioon X on niivõrd sarnane situatsiooniga A, et X võib ollagi A, aga ei pruugi (Metslang 1985: 50). Nt *Rong nagu paistab* või *Ma olen teid nagu kusagil näinud*. Kui näitelausetest võtta *nagu* ära, muutuvad laused tõsikindlateks (Erelt jt 1993: 189).

Nagu kasutatakse palju ka siis, kui kahtlust lause sisus ei tohiks olla. Näiteks lausetes *Ma nagu just hakkasin sööma* (Metslang 1985: 52) või *Me nagu võitsime* kategoriseeriks Metslang (1985: 53) *nagu* kasutuse sisutuks ja ebavajalikuks, sest kõneleja on ise oma toimingute tunnistajaks olnud ja lause peaks seetõttu olema tõsikindel.

2.3. *Nagu* kui ettevaatus- ja viisakuspartikkel

Modaalsel sõnal *nagu* on veel teisigi tähendusnüansse. *Nagu* kasutades saab kõneleja end oma väitest distantseerida, vähendades seekaudu vastutust öeldu ees (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 8). Näiteks *See sai oleks nagu natuke nätskeks jäänud* (Metslang 1985: 51) või *Te nagu eksisite* (Metslang 1985: 52). See haakub Browni ja Levinsoni (1987) viisakusteorია printsiipidega, mis põhineb terminil *nägu* (*face*) (Pajusalu 2010: 6), kus iga suhtlustegevus on oht näole ehk inimese sotsiaalsele minapildile. Browni ja Levinsoni (1987) teooria kohaselt on olemas nii positiivne kui ka negatiivne *nägu* – ühest küljest tahame olla tunnustatud, kuuluda gruppi ja saavutada lähedust, samas tahame hoida distantssi, sest me ei taha, et meid liialt käsutatakse. See tähendab, et *nagu* kasutamine on viis, kuidas vähendada suhtluses näole ohtu ja pehmenada vestluskaaslase jaoks negatiivset informatsiooni. Sellist modaalsel kasutust võib nimetada viisakusmodaliseerimiseks, mida Metslang (1985: 51) eristab tõenäosus- ja tegelikkushinnangust eraldiseisvana (Metslang 1985: 51). *Nagu* kasutus ettevaatus- ja viisakuspartiklina haakub Metslangi eelmainitud modaalfunktsioonidest esimese, tagasihoidliku mõõnduse või palve funktsiooniga (Metslang 1985: 51).

Kuigi otsest vajadust ei pruugi ollagi, modaliseeritakse sageli lauset siiski, et ütlus oleks tagasihoidlikum ja mitte nii kategooriline (Metslang 1985: 51). Sellist aupaklikkusnüansiga *nagu* on nimetatud ettevaatuspartiklik, olles modaalspartiklite alaliik, ent on oluline täheldada, et modaalspartiklite alakategooriate piirid on veidi ebamäärased (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 8). Näiteks on mainitud, et kõhklusmarkeritel on ühtlasi *nägu* kaitsev funktsioon (Erman 2001: 1341). Seega ühest küljest justkui saaks tõenäosushinnangut viisakusmodaalsusest eristada: näiteks lauses *Mul on elus nagu päris hästi läinud* (Metslang 1985: 54) kasutatakse *nagu*, et oma väidet pehmenada ehk vähendada kategoorilisust ja muuta öeldut tagasihoidlikumaks, et mitte olla liialt kiitlev. Lauset modaliseeritakse mitte seetõttu, et kõneleja kahtleb oma lause tõeväärtuses, vaid selleks, et pehmenada hinnangut viisakusstrateegiana. Kui aga lähtuda sellest, et kõhklusmarkerid on ka pehmenavad, muutub nende eristamine keerukaks.

2.4. *Nagu* kui diskursusemarker

Diskursusemarkerid on kujunenud välja konjunktsioonidest, adverbidest ja eessõnalistest fraasidest (Fraser 1999: 943). Need pole lausungiga süntaktiliselt seotud, vaid erinevalt diskursuspartiklist pigem ühendavad lausungeid ja seovad diskursust või narratiivi (D'Arcy 2007). See tähendab, et diskursusemarker on seotud rohkem suhtluse organiseerimisega ja eri

kontekstide sidumisega, viies teksti edasi, et luua selgust. Fraser (2009: 298) mainib ka, et sageli eristub diskursusemarker ka prosoodiliselt lausungist ehk pausi tõttu võiks diskursusemarkeri panna justkui komade vahele. „Eesti grammatikas“ (Metslang jt 2024: 1090) on sarnases funktsioonis elemente nimetatud piiripartikliteks, mis paiknevad samuti süstemaatiliselt kõnevoorude piiridel või harvemini kõnevoorusisestel lausungipiiridel. Need võimaldavad tõsta esile ja/või konkretiseerida teemade ja suhtlustegevuste suhteid (Metslang jt 2024: 1090). Sarnaselt piiripartikliga *et* võib *nagu* markeerida lausungi alguses naasmist teema juurde, kordamist, parafraasi; lausungi lõpus aga mingeid järeldusi ja kokkuvõtteid (Metslang jt 2024: 1102–1104).

Diskursusemarkerid ei ole seega võrdväärsed otsingu- ja modaalpartiklitega, mis on seotud rohkem hoiakutega ja hinnangute andmisega järgnevale tekstiosale (Fraser 1999: 942). Näiteks lauses *kas sa olid **nagu** masenduses selle üle siis* (Kängsepp jt 2022) asub *nagu* lause keskel, täites diskursuspartikli funktsiooni (D’Arcy 2007: 393). Diskursusemarkeri funktsiooni illustreerib aga järgnev katkend teismeliste keele korpusest, kus topeltkriipsud märgivad kõneleja vahetust: *nemad räägivad üksteisega kakskümmend neli seitse eks ju || ahah || **nagu** reaalselt iga kord kui ma sinna gruppi vaatasin seal oli...* (Kängsepp jt 2022). Näitest on näha, kuidas diskursusemarker on konkreetset uue lauseosa alguses ja seda kasutatakse selle jaoks, et teksti edasi viia, täpsustada ja parafraseerida eelnevat teemat.

Samamoodi nagu partiklid, ei kanna ka diskursusemarkerid kindlat grammatilist funktsiooni ja eraldiseisvalt semantilist tähendust – neid on võimalik lause kontekstist välja võtta ilma, et tähendus muutuks (Tagliamonte 2016: 26). Täpsema funktsiooni saavad diskursusemarkerid alles konkreetsetes kontekstis (Küngas 2014). Tagliamonte (2016: 26) on defineerinud diskursusemarkereid järgmiste tunnuste kaudu:

- kõrge kasutussagedus;
- tavaliselt esinevad lause alguses;
- formaalses diskursuses ja kirjas stigmatiseeritud;
- lühikesed, sageli rõhuta;
- semantiliselt suhteliselt sisutühjad;
- asetsevad süntaktilisest struktuurist väljaspool;
- valikulised;
- multifunktsionaalsed.

2.5. *Nagu* kui eneseparanduspartikkel

Suulises suhtluses funktsioneerib *nagu* ka eneseparanduspartiklina. *Nagu* on täpsemalt otsingupartikkel, mille eesmärk on järjeotsimine. (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 9) Järjeotsimise puhul parandatakse suulist kõnet nii-öelda ette, sest probleem on väljaütlemata tekstiosas (Metslang jt 2024: 1032). Kuna suuline lausung on lineaarne, kustutamatu ning tavaliselt vormitud kiires tempos, nõuab see ühtlasi sageli teksti täpsustamist või ümber tegemist. Kiire suulise suhtluse tõttu lükataksegi sageli järgnevat teksti edasi – selle jaoks võib kõneleja teha pausi või hoopis täita pausi ära, kasutades näiteks partikleid, sõnakordusi või üneeme. (Hennoste 2000: 54)

Nagu kasutataksegi järgneva sõna otsimiseks või mõtte lõpunimõtlemiseks, katkestamata seejuures kõnevoolu (Metslang 1985: 52), nii et see esineb seetõttu otsimispartikli funktsioonina (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 9). Näiteks: *See oli nagu ... nagu ... minu elu kõrgpunkt* (Metslang 1985: 52). *Nagu* kui otsimispartiklit on võimalik tuvastada tavaliselt juhul, kui partikli ümbruses on ka muud otsimismarkerid. Need järjeotsimismarkerid võivad suulises keeles olla järgmised:

- (mikro)paus (osa)lausete vahel;
- viimase hääliku pikendamine või venitamine;
- häälekas sissehingamine uue (osa)lause alguses;
- otsimispartikkel või üneem uue (osa)lause alguses;
- sidesõna või (osa)lause esimese sõna venitus;
- sõnade kordamine. (Metslang jt 2024: 1019)

„Eesti grammatika“ kirjeldab, et *nagu* on tõlgendatav otsimisvahendina, kui paikneb otsimislõigus ja talle järgnevad muud otsimismarkerid, kuid vahetult lahendi ees asuvad partiklid on rohkem pehmendavad-umbmäärastavad üldlaiendid (Metslang jt 2024: 1036). Seega on ka otsingupartikli funktsioon modaalsusega seotud. Metslang (1985: 52) on otsimisfunktsioonis esinevat *nagu* nimetanud ka tühisõnaks, väljendades pigem viivitust, takerdumist, järgnevas tekstist kõhklemist ja hoovõtmist. Sarnast eesmärki täidavad ka sõnad *kuule, tead, tähendab, noh* jt.

2.6. *Nagu* kui kvotatiivimarker

Väite vahendatust eesti keeles väljendab kvotatiiv ehk kaudne kõneviis. Kaudset kõneviisi on eesti keeles võimalik vormistada nii grammatiliselt kui ka leksikaalselt. Grammatiliselt on võimalik kaudset kõnet väljendada *vat*-tarindiga (nt *Juhan olevat haige* = Keegi rääkis, et

Juhan on haige (Metslang jt 2024: 550–551)). Leksikaalsete vahendite poolest markeerivad kaudset kõnet kvotatiiviverbid (Tagliamonte 2016: 65), näiteks *üttelema*, *rääkima*, *mõttelema*. „Eesti grammatikas“ kirjeldatakse, et kaudne kõneviis osutab sellele, et teate allikas on keegi muu kui kõneleja (Metslang jt 2024: 564), ent kvotatiiviverbe saab kasutada nii kellegi teise öeldu tsiteerimiseks (*He says*, „*Don't worry about it. I'll build you a house.*“ ‘Ta ütles: „Ära muretse. Ma ehitan sulle maja.“’) kui ka sisemonoloogile osutamiseks (nt *I thought*, „*Whoa these are hilarious.*“ ‘Ma mõtlesin: „Vau, need on naljakad.“’) (Tagliamonte 2016: 65).

Kui valdavalt on kvotatiivi kui vahendatud kõne markeerimiseks olnud kasutusel verbid, siis uuemad uurimused, eeskätt inglise keeles (vt nt Tagliamonte 2016; Buchstaller 2001b), on täheldanud muutust kvotatiivisüsteemis, viidates ka laiemale keelemuutusele. Kuni 1970ndateni oli keelekasutajate valdav tendents tsiteerida kõnet verbidega, ent 80ndatel hakkasid noored kaudse kõne väljendamiseks kasutama üha enam markerit *be like* (nt *I'm like*, „*What?*“ ‘Ma olen nagu: „Mida?“’). (Tagliamonte 2016: 66–67) *Like*’i kasutussagedus kvotatiivimarkerina oli 2000ndate alguseks näiteks 10–19-aastaste Kanada noorte seas võrreldes 90ndatega kasutussageduselt pea neljakordistunud, moodustades 60% kaudse kõne juhtudest ja muutudes sisuliselt dominandiks. (Tagliamonte 2016: 70–71) Sarnaselt varasemate kvotatiividega (nt *think* ‘mõttelema’), mis viitasid kas teiste kõne või enda mõtete vahendamisele, hõlmab ka *be like* uue kvotatiivina mõlemat (Blyth, Recktenwald & Wang 1990: 215).

Uuringud eri keelte vahel näitavad, et paljude keelte kvotatiivisüsteemid on läbimas sarnaseid muutusi, hoolimata sellest, kas keeled on tüpoloogiliselt sarnased või mitte (Teptiuk, Klumpp & Tamm 2019: 39). Seda muutust kvotatiivisüsteemis saab vaadelda ka eesti keeles *nagu* kaudu, mida kasutatakse samamoodi kvotatiivses funktsioonis nagu inglise keeles (Teptiuk, Klumpp & Tamm 2019: 43). See tähendab, et ingliskeelne kvotatiivimall on kopeeritud ka eesti keelde ehk mudelkeelest on omandatud teise keelde uus struktuur juba olemasolevale keelelisele ainesele (Heine & Kuteva 2005b: 40–41). Kuna *nagu* ja *like* on sarnaste kasutustega, soodustas see ka kvotatiivimalli replikatsiooni ehk kopeerimist.

Nagu on kasutusel kvotatiivimarkerina näiteks lauses ... *isa oli kõrval nii et nagu mis sa siis ikka kihutad, pealegi milleks kihutada* (Teptiuk, Klumpp & Tamm 2019: 42–43). Kui fraas *nii et* osutab sellele, et järgnev tekst sisaldab kvotatiivset elementi, siis *nagu* osutab tsitaadi taasesitamisele. Samas ei eelda *nagu* oma võrdlusfunktsiooni tõttu tsitaadi sõnasõnalist reprodutseerimist (Teptiuk, Klumpp & Tamm 2019: 43). Kvotatiivses kasutuses *nagu* võib kasutada nii kõne vahendamiseks, mõtte (nt *ja siis ma olin nagu oh my god*) kui ka hüpoteetilise olukorra väljendamiseks (*oo aint nädal aega lihtsalt paned pidu ja siis oled nagu* (.) *ha ha LOL* (.) *mul on nohu nüüd*) (Teptiuk jt 2024). *Nagu* näitest näha, ei pea kvotatiiv ilmtingimata

vahendama vaid kõnet, vaid võib vahendada mingit heli või hääletsust, liigutusi, žeste ja miimikat (Tagliamonte 2016: 66–67; Buchstaller 2003).

3. Töö materjal ja meetod

Uuritav materjal on võetud Eesti Rahvusringhäälingu raadiosaadete korpusest (Lippus jt 2023), koosnedes ERR-i raadiosaadetest ja nende transkriptsioonidest, mis on tehtud automaatse kõnetuvastusega. Saated on salvestatud aastatel 1930–2022. Korpuses on 53 000 raadiosaadet ning see koosneb 109 miljonist sõnest (Lippus jt 2023).

Selle jaoks, et luua pilt *nagu* kasutamise taustast, vaatan esmalt *nagu* suhtelist sagedust ja selle muutust eri kümnendite lõikes. Sageduse analüüsimisel on vaatluse all ajavahemik 1930–2022 ehk kogu korpuse ulatus. Suhtelisi sagedusi analüüsides vaatan igal kümnendil *nagu* esinemist korpuses 100 000 sõna kohta. Kasutussageduste analüüsimiseks kasutasin KORPi võimalusi, kuid funktsioonide võrdlemiseks koostasime juhendajatega ise R-iga andmestiku lähtefailidest.

Nagu funktsioonide uurimiseks on vaatluse all aastad vahemikus 1960–2022, sest antud kümnenditel on uuritavat materjali mahult rohkem. Funktsioonide uurimiseks loodi andmestik koostöös juhendajatega. Esmalt otsiti R-i skripti abil välja kõik *nagu* esinemisjuhud kogu korpuse kõikide saadete kõikidest episoodidest, mida oli peaaegu 700 000. Seejärel jäeti alles vaatlused, mis vastasid järgmistele parameetritele:

- saadete episoodide salvestusaasta on ≥ 1960 ;
- saadete kestus on 10–60 minutit;
- *nagu* ees ja taga on piisavalt konteksti, mis lubaks kasutusfunktsioone hinnata;
- metaandmete ja kõnetuvastuse väljundi põhjal on episoodis 2–5 kõnelejat.

Allesjäänud 521 714 vaatluse kohta koostati ülevaatlik tabel, kus oli kirjas saatesarja nimi, saatesarja varaseim ja hiliseim andmestikus esinemise aasta, kogu eetrisoleku aeg, episoodide arv ja sõna *nagu* esinemissagedus saatesarja episoodides kokku. Koostöös juhendajatega filtreeriti välja saated, kus suure tõenäosusega on vestluslikku momenti vähem, et analüüsitav materjal sisaldaks võimalikult spontaanset suulist kõnet.

Seejärel moodustati allesjäänud materjali põhjal juhuvalim, kuhu valiti igast kümnendist ajavahemikus 1960–2022 120 vaatlust. Kuigi esialgu oli plaanis võtta igast kümnendist vaid 100 vaatlust, arvestas suurem valim ka sellega, et konteksti põhjal võib olla vajalik välja filtreerida veel kasutusjuhte, mis on monoloogilisest kontekstist. Lõpuks tuligi välja filtreerida veel 95 *nagu* juhtu, mis ei olnud vestluslikust kontekstist, vaid tegu oli näiteks teksti mahalugemisega. Samuti eemaldati ka juhud, kus kõnelejaks oli laps. Seda seetõttu, et lastekeel on omaette allkeel ning üldjoontes olid valimis kõnelejateks vaid täiskasvanud. Samuti esines

paar üksikut juhtumit, kus automaatne transkriptsioon oli teinud vea ning helifailis ei esinenudki sõna *nagu*, või oli helifaili sisu mõistetamatu. Välja sai filtreeritud ka valimisse sattunud sõna *justnagu*, mille kasutus võib *nagu* kasutusest erineda. Et valim ei kirjeldaks vaid üksikute kõnelejate keelt, võeti iga kümnendi puhul kõikidest tingimustele vastavatest episoodidest *nagu* kohta esmalt igast saatesarjast ainult 1 vaatlus ning seejärel lisati tsükliliselt iga ringiga vaatlusi juurde nii kaua, kuni nõutud vaatluste arv sai täis.

Seejärel kodeerisin andmestikus sõna *nagu* funktsioonid: võrdlus, modaalsuspartikkel (tõenäosushinnang või tegelikkushinnang), ettevaatus- ja viisakuspartikkel, otsingupartikkel, diskursusemarker ja kvotatiiv. Iga *nagu* sisaldava vaatluse juures oli lisaks tekstilisele kontekstile andmestikus olemas ka heliklipp, kus sõna esines. Et *nagu* kasutust lauses kodeerida, kuulasin esmalt ära konteksti, kus *nagu* esines, et mõista paremini suulise kõnega kaasnevaid nähtusi, nagu intonatsioon, rõhud, pausid, venitamised jt.

Seejärel määrasin *nagu* asukoha lausungis (alguses, keskel, lõpus). Suulise lause piirid on hajusamad kui kirjalikul lausel, mistõttu lähtuti sellest, et suuliste lausungite piire eraldab ennekõike intonatsioon, kus lause lõpeb langeva intonatsiooniga ja algab tõusvaga (Metslang jt 2024: 1018–1019). Kodeerides jälgisin seda, et lausung algab ja lõpeb tajutava intonatsioonimuutusega ja pausiga. *Nagu* kodeerisin algusepositsiooni ka siis, kui sõna *nagu* ees oli veel muid partikleid ja *nagu* esines enne verbi. Keskele kodeerisin sõna siis, kui see oli pärast verbi ning selle järel oli veel konteksti. Lõppu määrasin sõna siis, kui *nagu* oligi lausungi kõige viimases positsioonis ja markeeris ka lausungi intonatsioonilist ja semantilist lõppu.

Võrdluse alla kodeerisin *nagu* juhul, kui see oli oma algupärase funktsioonis (vt ptk 2.1) ehk sõna kasutati, et mingeid nähtuseid omavahel kõrvutada, või oli see osalause vahel. Võrdluse alla kodeerisin ka kinnisväljendid, kus *nagu* esineb (nt *nii nagu*, *nagu öeldud* jt). Lähtusin eelkõige printsiibist, et võrdlevas funktsioonis *nagu* ei saa lausungist eemaldada, sest vastasel juhul muutub tähendus. Kodeerisin eraldi ka *nagu* kolme modaalsust – tõenäosushinnangut, tegelikkushinnangut ning ettevaatus- ja viisakusmodaalsust – toetudes modaalsusnüansside eri käsitlustele (vt ptk 2). Kõik modaalsusnüansid, mis olid seotud kõhklike, kahtlike, ebamäärasuse ja -kindlusega, kodeerisin tõenäosushinnangu alla. Kui lausung oli seotud näilikkusega ja irreaalsusega, kodeerisin ta tegelikkushinnangu alla. Ettevaatuse ja viisakusmodaalsuse funktsiooni määrasin *nagu* siis, kui selle kasutamise peamine eesmärk tundus olevat negatiivse või mitte-eelistatud info pehmemdamine või taotlus vältida liigset kategoorilisust. Tulemuste esitamisel võtan seevastu kõik modaalsused üheks kokku, sest eri modaalsuste määramine on kohati üsna subjektiivne ja mitmeti tõlgendatav ning kattuvust eri funktsioonide vahel on palju. Sarnaselt sõnaga *like* on ka sõna *nagu* puhul selle

kõrge kasutussageduse tõttu ja sellest põhjustatud desemantiseerumise tõttu keeruline konkreetselt eristada täpselt kõiki sõna funktsioone (Blanchard & Buysse 2021: 470). Seda eriti modaalsuse puhul. Siiski esitan tulemustes modaalsuste tingliku jaotuse eri kümnendite vahel, teades, et kategooriate piirid võivad kohati olla meelevaldsed.

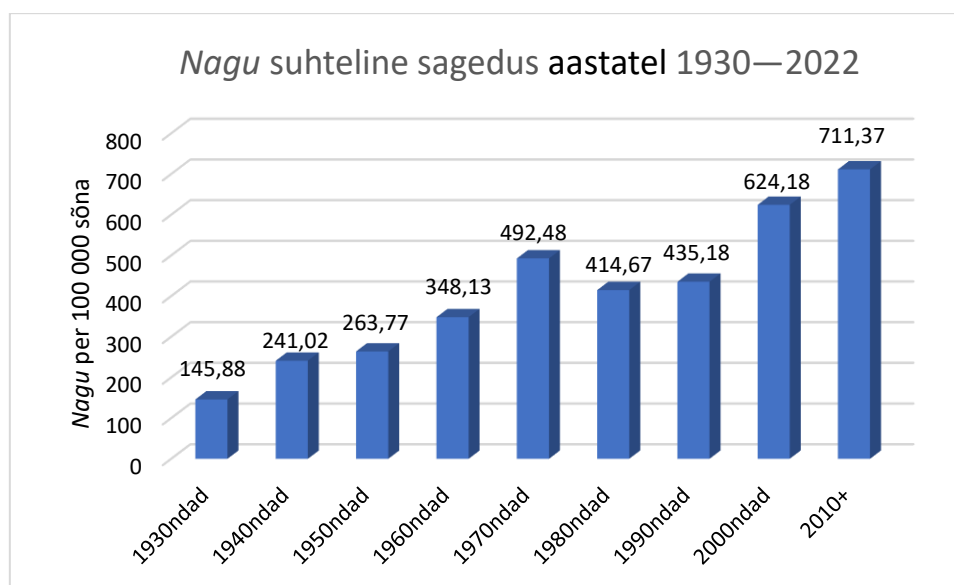
Kuigi otsingupartikli funktsioon võib teatud määral kattuda ka tõenäosushinnangu funktsiooniga (kõneleja otsib sageli järgnevat tekstiüksust, sest ta on oma teksti suhtes ebakindel ja kõhklev), siis jäeti otsingupartikli funktsiooni eraldiseisvaks. Otsingufunktsiooni sai *nagu* määratud siis, kui sõna oli venitatud või talle järgnesid/eelnesid pausid, üneemid, sõnade kordused või muud otsimispartiklid (nt *noh*).

4. Tulemused

Selles peatükis kirjeldan oma uurimuse tulemusi. Esmalt vaatan *nagu* sagedust üldisemalt kümnenditel 1930–2022. Seejärel kirjeldan *nagu* funktsioonide esinemissagedusi aastatel 1960–2022. Pärast seda keskendun igale funktsioonile eraldi. Kuna ERR-i raadiosaadete korpuse (Lippus jt 2023) suulise kõne transkriptsioonid põhinevad automaatsel kõnetuvastusel, esitan ka näited nii, nagu need korpuses kirjas on. See tähendab, et näited on tavaortograafias. Otsingufunktsiooni näidete pausid olen markeerinud näidetes ise, sest automaatne kõnetuvastus neid ei märgi. Samuti olen näidetes, kus lausungipiirid ja prosoodiline eristus on olulised, kasutanud nende eraldamiseks püstkriipsu. Näidetes on välja toodud saatesarja nimi ja aasta.

4.1. *Nagu* sagedus läbi sajandi

ERR-i raadiosaadete korpusest, mis koosneb umbes 110 miljonist sõnest, leidis sõna *nagu* 712 314 korda. Välja arvatud mõningad mööndused, näiteks hüpe 70ndatel, on *nagu* kasutussagedus olnud tõusutrendis. Esimesel kolmel kümnendil (1930ndad–1950ndad) on *nagu* suhteline sagedus korpuses väiksem kui teistel kümnenditel. 1930ndatel on *nagu* sagedus madalaim (145,88 korda per 100 000 sõna). Sellest võib järeldada, et *nagu* oli suulises kõnes sajandi esimeses pooles vähem levinud. Samas võib see olla tingitud sellest, et mainitud ajaperioodil on korpuses ka vähem materjali.

Joonis 1. *Nagu* suhteline sagedus aastatel 1930–2022.

Üsna tõenäoline on ka, et aja jooksul on raadioformaadi formaalsus muutunud ning varem toimetati ebasobivad sõna venitused, takerdused ja kordused või kõnekeelsused saatest välja või siis tehti seda rohkem kui hilisematel aastatel. Lisaks toimetamisele võisid inimesed ka raadioformaati suhtuda formaalsemalt, mis mõjutab ka keelelisi valikuid. See kõik võib mõjutada ka seda, miks sõna *nagu* esineb esimesel analüüsitaval kolmel kümnendil oluliselt vähem. Siiski on *nagu* kasutus järjepidevalt ja märgatavalt tõusnud selle perioodi vältel.

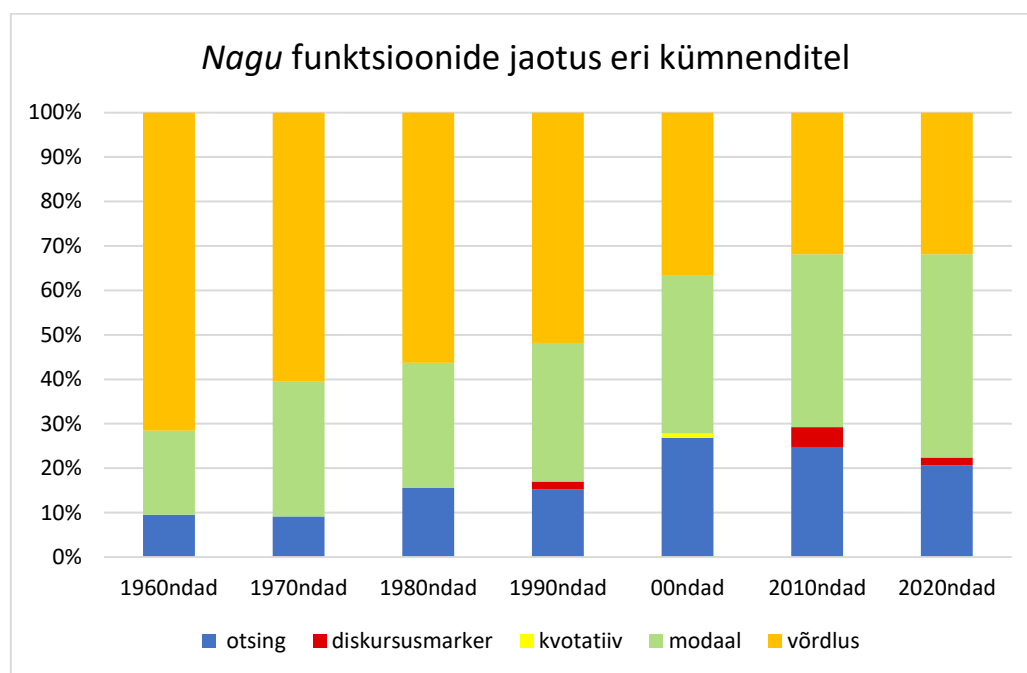
Alates 1930ndatest hakkab *nagu* sagedus kasvama ning tõuseb aeglaselt kasvavas trendis 90ndateni. Tõus pole aga lineaarne, sest 70ndatel on märgata hüppelisemat muutust, misjärel tema kasutussagedus korpuses jälle väheneb. Kui inglise keeles seostatakse 80ndaid *like*'i kasutamissageduse tõusulainega (D'Arcy 2007: 398), siis joonise põhjal võiks *nagu* kasutussageduse veidi järsema tõusu alguseks pidada 00ndaid. *Nagu* kasutussagedus kulmineerubki pärast 2010ndaid, kus sõna esineb 711,37 korda 100 000 sõna kohta. Pääaegu viis korda rohkem kui 30ndatel. *Nagu* kasutuse tõus 00ndatel haakuks faktiga, et pärast 90ndaid oli taasiseseisvunud rohkem kontaktis Läänega ja inglise keele kui kontaktkeele mõju suurenes, asendades vene keele mõju (Kask 2025: 81), viidates potentsiaalselt ka inglise keele *like*'i mõjule. Võrreldes 20. sajandi alguse ja keskpaigaga on 00ndatel ja 2010ndatel (ka 20ndate alguses) toimunud korpusel põhjal *nagu* kasutussageduses muutus ehk seda esineb korpuses üha sagedamini.

4.2. *Nagu* funktsioonid 1960.–2020. aastatel

Selles peatükis annan ülevaatliku kirjelduse oma uurimuse tulemustest, mis olid seotud *nagu* eri funktsioonidega kümnenditel 1960–2020. Uurin, kuidas on muutunud *nagu* kasutus funktsiooniti eri kümnendite vältel, ja kas andmestiku põhjal saab väita, et *nagu* on saanud juurde uusi kasutusi. Selle all mõtlen eelkõige *nagu* kasutamist kvotatiivi- ja diskursusemarkerina. Esmalt esitan üldise ülevaate, seejärel kirjeldan funktsioone üksikhaaval.

Uurides *nagu* funktsioone alates 1960ndatest kuni 2020ndate alguseni, võib raadiosaadete korpusel põhjal täheldada, et *nagu* on muutunud ajapikku mitmekülgsemaks (vt Joonis 2). Võrdlev funktsioon on olnud esialgu korpusel põhjal domineerivam. 60ndatel moodustas see 72% kõikidest funktsioonidest, 70ndatel 61% ja 80ndatel 56%. Mida kümnend edasi, seda väiksemaks muutub võrdleva funktsiooni osakaal. Näiteks 00ndatel on selle osakaal vaid 37% ning viimasel kahel kümnendil 32%. Kasutussageduse suurenedes (vt Joonis 1), on esialgse funktsiooni kõrvale tulnud rohkem *nagu* teisi, pragmaatilisi funktsioone, mis üldjoontes suulise suhtlusega seostuvadki. *Nagu* kasvav kasutussagedus peegeldab ka mitmekesisemaid

funktsioone. Esialgne võrdlev funktsioon ei ole kuhugi ära kadunud, vaid eksisteerib teistel kümnenditel lihtsalt koos teiste funktsioonidega, sest *nagu* on sekundaarne partikkel, mida kasutatakse nii partiklina kui ka esialgses lähtefunktsioonis ehk võrdleva sidesõnana. Temporaalne võrdlus (Metslang 1985: 50) ei ole suulises suhtluses eriti tavapärane konstruktsioon, mistõttu seda praktiliselt andmestikus ei esinenudki – vaid korra 90ndate valimis.

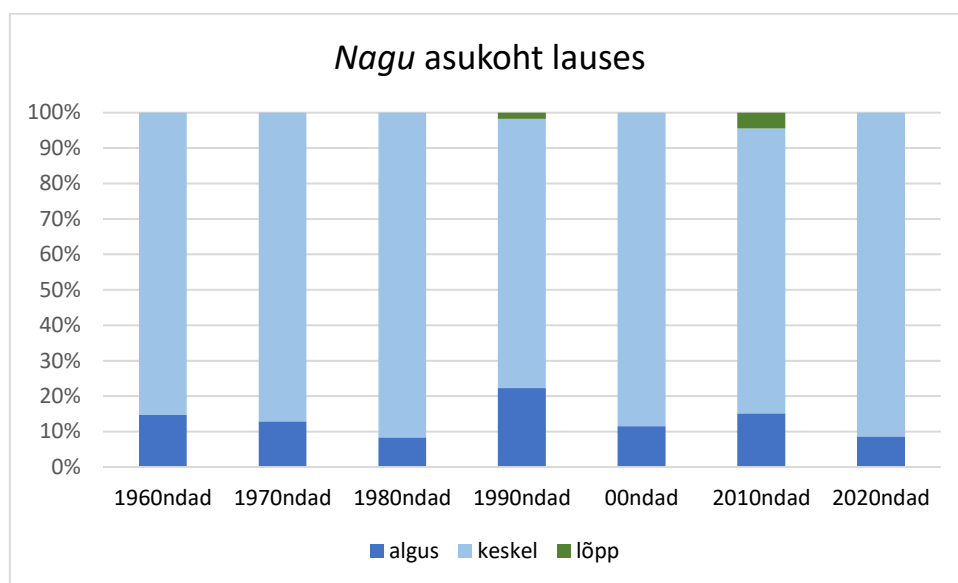

Joonis 2. *Nagu* funktsioonide jaotus eri kümnenditel.

Jooniselt 2 on näha, et kõige stabiilsem ja pidevalt kasvav on *nagu* modaalne kasutus, mis 2020ndate alguses on umbes 46% kasutusjuhtudest, samas kui 60ndatel moodustab see vaid 19% juhtudest. Küll mitte ühtlases, aga siiski kasvavas trendis on olnud ka *nagu* kasutamine otsingupartiklina. See tähendab, et suulises keeles on seda suhteliselt regulaarselt igal kümnendil kasutatud otsimiseks, pausi tegemiseks või edasilükkamiseks ehk täitesõnana. Viimasel kolmel kümnendil esineb *nagu* otsingufunktsioonis aga veidi rohkem.

Sõna kaks uuemat funktsiooni ehk *nagu* kasutused kvotatiivi- ja diskursusemarkerina olid samuti valimis esindatud, kuigi neid oli vähe. Kui Tagliamonte (2016: 68) nentis, et 80ndate alguses hakkas inglise keeles *like*’i kui kvotatiivimarkeri suur pealetung ja 90ndatel oli see juba üldtuntud nähtus, siis üks kvotatiivi funktsioonis *nagu* leidus 00ndatel. Ajaliselt saaks sellest järeldada inglise keele mõju. Teist uuemat funktsiooni ehk *nagu* kasutust diskursusemarkerina tuvastasin andmestikust juba varem – esimene ilming oli 90ndatel ning ka 2010ndatel ja 2020ndatel esines seda paaril korral. Samas esines neid kaht funktsiooni üleüldiselt ning ka

hilisematel kümnenditel, kust oli neid potentsiaalselt suurem võimalus leida, oodatust palju vähem. Selline madal kasutussagedus võib olla tingitud sellest, et üldjoontes on *nagu* kvotatiivset kasutust seostatud pigem nooremate keelekasutajatega (Tagliamonte 2016: 68; Kängsepp jt 2022), ent raadioformaadis on noortekeele esindatus pigem väiksem. Ehk mõjutab ka raadiovestlus suhtluskeskkonnana keelelisi valikuid ja kõneleja(d) ei tunne end nii vabana, sest tegu on formaalsema suhtlusolukorraga.

Joonis 3. *Nagu* asukoht lauses eri kümnenditel.

Joonisel 3 on esitatud *nagu* paiknemine lauses. Kuna vaatlesin lauset laiemal tasandil kui osalaused, lähtudes intonatsioonist ja pausidest, on arusaadav, miks *nagu* esineb minu valimis valdavalt suuliste lausungite keskel. Mõningatel juhtudel esines *nagu* ka lauset alustavas funktsioonis – seda tavaliselt juhtudel, kui lauset alustati kinnisühendiga, võrdlussõnaga (1) või kasutati *nagu* prosoodia põhjal diskursusemarkerina (2). Samamoodi oli *nagu* lause viimasel positsioonil siis, kui seda oli kasutatud diskursusemarkerina (3). Kui on teada, et *nagu* on liikuv partikkel, siis graafiku järgi saab väita, et selle liikumine toimub raadiovestlustes lausungi keskel ning suhteliselt harva esineb seda lause alguses enne verbi (8%–22%) või kindlalt lauselõpulisel positsioonil (2%–5%).

- (1) Aga **nagu** te teate, vanas Roomas oli üks kategooria inimesi, keda üldse inimeseks ei peetud. („Meelejahutaja“, 1982)
- (2) Teoloogid leiavad, et juutlus pidigi niisuguseks kujunema, et ta avaneb | **nagu** mitte ainult ühele rahvale, vaid üle kogu inimkonna kõikidele. („Metamorfoos“, 1999)
- (3) Jah, juba sügisel no tundus, et midagi ei juhtu juba **nagu**. („Kirikuelu“, 2015)

4.2.1. Võrdlev funktsioon

1960ndatest kuni 1980ndateni on *nagu* funktsioonide jaotus üsna sarnane (vt Joonis 2). Võrdlust esineb 1960ndatel pea 72% juhtudest, 1970ndatel 61% ja 1980ndatel 56% juhtudest. Ka 90ndatel moodustab funktsioon umbes poole kõigist kasutusjuhtudest. Rohkem suulisele suhtlusele omased modaalsuse ja otsinguga seotud funktsioonid on esimestel vaadeldud kümnenditel vähemuses. Näiteks 60ndatel on modaalses funktsioonis *nagu* osakaal vaid 19% ja otsingufunktsioonis *nagu* osakaal on 9%. Viimastel kümnendil on näha võrdluse funktsioonis vastupidist tendentsi. Muud funktsioonid ületavad sageduselt võrdlusfunktsiooni kasutuse. 2010ndatel ja 2020ndatel moodustas võrdlusfunktsioon 32% valimist ning modaalne funktsioon domineerib (10ndatel oli modaalse funktsiooni osakaal 39% ja 2020ndatel 46%). *Nagu* näha graafikult, on *nagu* muutunud mitmekülgsemaks ning sõna kasutuskontekstid laienevad.

Võrdlus on *nagu* primaarne funktsioon ning selle funktsiooni mitmekülgsus kinnitas ka valim. Kõnelejad kasutasid *nagu* nii simulaatiivses funktsioonis ehk võrdleva sidesõnana (4), alistasüsteemide loomiseks (5) ja loetelu moodustamiseks (6). Grammatikas kirjeldatud kinnisühend *nii nagu* oli samuti esindatud (vt näide 7), ent palju esines ka muid kinnisühendeid, näiteks *nagu (X) ütles, nagu öeldud, nagu öeldakse, nagu nimetatud, nagu ikka*. Sõna *nagu* kasutati ka temporaalse ehk ajalise sidesõnana.

(4) Palvetamine on **nagu** vaimne sõjategevus. („Ringkäik“, 2016)

(5) Paljud siiski tahtsid, et asi jätkuks sellisena, **nagu** on olnud. („Suvehiidlased“, 1999)

(6) Meil on sellised kohad, **nagu** Vene Draamateater ja Vene kultuurikeskus. („Kuusündmus“, 1989)

(7) Alati on võimalus, et ta läheb läbi, **nii nagu** ka selle umbusaldusavalduse juures. („Kommentaatori nädalavaade“, 1993)

(8) **Nagu** sina muutusid /.../, kadus Vildek ära. („Hommikulood“, 1995)

4.2.2. Modaalne funktsioon

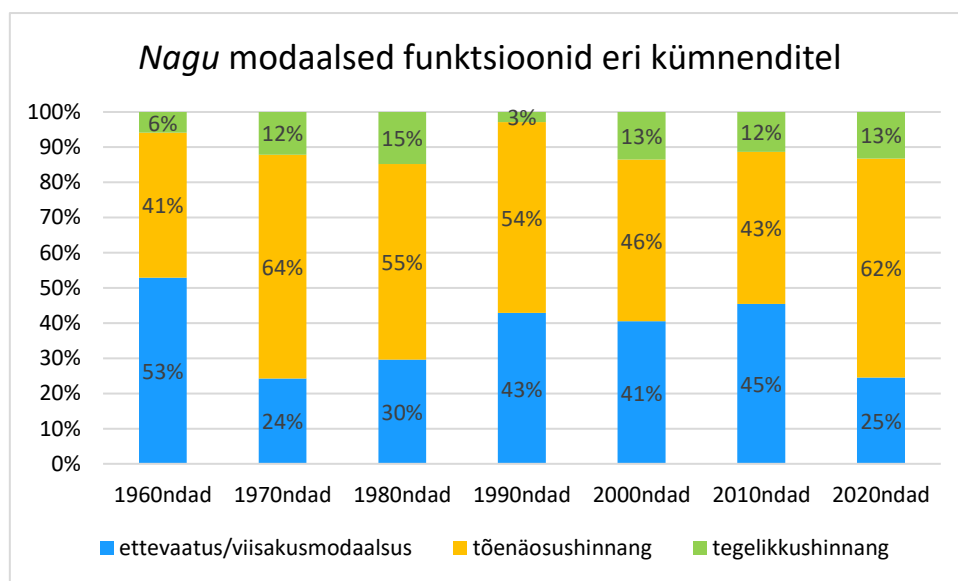
Ehkki põhianalüüsis panin modaalsused üheks suureks kategooriaks kokku, analüüsisin neid ka eraldi kolmes kategoorias: 1) tõenäosushinnangu funktsioonis, 2) tegelikkushinnangu funktsioonis ning 3) ettevaatuspartiklina. Saadud tulemuste põhjal sai järeldada peamiselt kaht asja. Esiteks on jooniselt näha (vt Joonis 4), et modaalse *nagu* kasutamise tagamaad on tavaliselt seotud tõenäosushinnanguga (vt näide 9) ja üldiselt veidi vähem ettevaatuse ja

viisakusega (10). Teiseks, tegelikkushinnanguga (11) seotud *nagu* kasutatakse kõigil analüüsitavatel kümnenditel vähim. Seda, et tegelikkushinnangu kasutust on vähem, väitis ka Helle Metslang oma 1985. aasta artiklis ning korpuspõhine analüüs tõestab seda.

(9) Sellepärast et et noh, noorsugu **nagu** oli niisugusest elavamast elavamast ajaviitest võib-olla rohkem huvitatud. („Teed ja teod“, 1968)

(10) Ei saa **nagu** sellega hästi hakkama, harjunud tööd tegema („Meie saadikukandidaate“, 1963)

(11) Kui seda ei oleks siis ei olekski **nagu** tasu selle töö eest. („Keskömosaiik“, 1975)

Joonis 4. *Nagu* modaalsed funktsioonid eri kümnenditel.

Tõenäosushinnangu alla liigituvat *nagu* kasutati eelkõige edastatava info tõesuse osas kõhkluse või kahtluse markeerimiseks (vt näide 12). Näide illustreerib seda, kuidas kõneleja ei ole saajaprotsendiliselt oma lausungi sisus kindel või ei oska olukorda täpselt kirjeldada – sellele rõhub ka lausungiosa *praegu on mul niisugune tunne*. Samas kasutati tõenäosushinnanguga seotud *nagu* sageli ka siis, kui lausesisus ei tohiks kahelda. Näites 13 teab kõneleja küll, kuidas reaalsuses asjad toimivad, aga kasutab siiski sõna *nagu*, lisades lausungile umbmäärasuse varjundi. Samuti lisati vahel kõhklusmarkereid ka enesekohastele faktidele (vt näide 14).

(12) Juba praegu on mul niisugune tunne, et terve rida küsimusi **nagu** ei leia ühist lahendamist, ühist informatsiooni ja nõnda edasi. („3 x 2 küsimust“, 1966)

(13) Meil oli ka vahepeal külm ja seal all keldris on **nagu** võimalik seda süsteemi niimoodi sättida, et, et ühele maja poolele tuleb vähem sooja peale ja teisele nagu rohkem. („Igapäevahool“, 1982)

(14) Siis ma ise ka **nagu** tallinlasena imestan /.../. („Valimisnõunikud“, 2019)

Tõenäosushinnangu näidetes kasutati *nagu* ka umbmäärastava sõnana (15). Tõenäosushinnanguga seotud *nagu* puhul esines sageli sõna ümbruses ka muid kõhklus- ja ebakindlusmarkereid (16) – antud näites on see poolusutavust markeeriv *võib-olla* ja konditsionaali (*peaks*) ehk verbi tingiva kõneviisi kasutus. See viitab juba eos kõhklusele ja ebakindlusele edastatava info osas. Tihti kasutati ka tõenäosushinnanguga seotud *nagu* ümbritsevas kontekstis *tunduma*-verbi, viidates näilikkusele (17).

(15) Keegi meid **nagu** niimoodi ei kontrolli. („Spordipühapäev“, 2009)

(16) Ei ole olnud vajadust veel mõelda, kuigi *võib-olla* **peaks** **nagu** hakkama mõnda asja *võib-olla* nii (...) mõne asja üle sügavamalt järgi mõtlema tervise suhtes. („Pühapäev stereoraadios“, 1986)

(17) Saksamaal tundub **nagu** rohkem oma vastutust olevat (...) hästi palju. („Helikaja“, 2022)

Viimastel kümnenditel kasutati *nagu* ümbruses rohkem ka muid umbmäärastavaid sõnu, näiteks *kuidagi* või *mingi* (vt näited 18 ja 19), mis võivad viidata sellele, et *nagu* kasutussageduse kasvamisega pleekub isegi tema funktsioon umbmäärastava sõnana. Samas leidis paar korda neid samu sõnu *nagu* kõrval ka varasematel kümnenditel. Näide 19 illustreerib ka seda, kuidas umbmäärastavaid sõnu kasutatakse ka selleks, et järgmist tekstiüksust otsida, luues hajusa piiri otsingufunktsiooni ja tõenäosushinnangu vahel. Kuigi olemuselt on *kuidagi* umbmäärastava või pehmenitava tähendusega, siis võis ka see kanda otsingufunktsiooni rolli koos sõnaga *nagu* (vt näide 20), ehkki see piir on samuti ebaselge.

(18) Mulle lihtsalt tundus **kuidagi** *nagu* arulage /.../. („Kolmkümmend“, 2021)

(19) Aga kas on olemas siis **mingi** selline (...) **nagu** plaan, mis võiks olla *nagu* universaalne /.../. („Maailma kõige targem rahvas“, 2020)

(20) Võib-olla ma *nagu* *kuidagi* *kuidagi* **nagu** ei ei adu seda seda seda irooniat. („Studios on peaminister“, 2016)

Ettevaatus- ja viisakuspartikli vormis *nagu* kasutamine käib tihti kaasas *mina*-lausungitega, et tugevaid väiteid pehmenitada ja end öeldust distantseerida (vt näide 21). Näide 22 näol on

tegu samamoodi *mina*-lausega, kus kasutatakse *nagu* eelkõige mitte-eelistatud info pehmendamiseks ja järgmises tekstis sisalduva kategoorilisuse vähendamiseks. Viisakusfunktsiooni ilmestab ka näide 23. Lausung on olemuslikult soovlause moodi, sisaldades tingivat kõneviisi – *nagu* muudab aga lausungis sisalduva direktiivi pehmemaks.

(21) Ja mulle meeldis **nagu** see koht rohkem. („Mis tehtud, mis teoksil?“, 1979)

(22) Ma ei oska sellest perioodist teile täiesti **nagu** midagi rääkida. („Mis tehtud, mis teoksil?“, 1981)

(23) Tüdrukutel peaksid olema omadused, mis käivad üldse emade kohta ja peaksid igati valmis olema iseseisvaks eluks ja ei peaks sellele mõtlema hakkama viimasel minutilt. Peaks seda **nagu** varem. („Tüdrukud! Tüdrukud“, 1989)

Tegelikkushinnanguga paigutatakse lause sisu irreaalsusesse. Tihti on neis lausetes kasutatud ka tingivat kõneviisi (24), ent see ei ole kohustuslik tingimus. Näites 25 ei ole kasutatud tingivat kõneviisi, ent lausung on siiski paigutatud irreaalsusesse, sest olukord X (*linnaruum*) on küll A-ga sarnane (*elutuba*), aga tegelikkuses pole see võimalik. Lisaks on sõnale *nagu* lausungis veel üks näitlikkusele viitav sõna *justkui*. Selle näite puhul on näha ka jälge võrdlevast funktsioonist, kus linnaruumi võrreldakse ühise elutoaga. Nagu öeldud, siis tingiv kõneviis pole alati seotud tegelikkushinnanguga. Näiteks kui tõenäosust kandva *nagu* lauses on tingiv kõneviis, siis see ei tähenda, et lause oleks paigutatud tegelikkusest välja, vaid osutab pigem kõneleja oletusele (vt näide 26).

(24) Kui seda ei oleks, siis ei olekski **nagu** tasu selle töö eest. („Kesköömosaiik“, 1975)

(25) See linnaruum, mis on **nagu** justkui meie kõigi ühine elutuba. („Huvitaja“, 2020)

(26) Ja võib ka tuua sellise näite nagu India, et kus tegelikult oleks **nagu** võimalusi. („MAAILM TÄNA. Euroturniir“, 2003)

Põhjus, miks joonis 4 on tinglik, on seetõttu, et kolme eri modaalsusnüansi kategoriseerimine oli kohati problemaatiline. Esiteks on nii otsingufunktsioon kui ka tõenäosushinnangut sisaldav kasutus omavahel veidi kattuvad. Näiteks kodeerimismeetodi järgi peaksin mikropausi tõttu lausungis oleva *nagu* funktsiooni kodeerima otsingusõnaks (vt näide 27), sest tundub, et kõneleja otsib järgmist verbi. Samuti võivad pausid viidata sellele, et kõneleja kõhkleb järgnevas informatsioonis. Seetõttu võiks lausung sobituda justkui tõenäosusmodaalsuse alla, sest kõneleja kasutab ka juba ees sõnu *ei usu*, markeerides

poolusutavust. Teisalt on näites veel sõna *eriti*, mis lisab lausungile üldse pehmendavat funktsiooni, viidates ettevaatusele ja soovile end väitega mitte siduda. Seega võivad funktsioonid sageli kattuda.

(27) Ei usu, et ta nüüd midagi eriti minult on **nagu** (...) saanud. („Vekker“, 1993)

Nagu eelnevalt mainitud, on ka ettevaatus- ja viisakusmodaalsuse ning tõenäosushinnangu piirid ähmased. Kuigi mitte-eelistatud informatsiooni pehmendamine *nagu* kasutamise abil oli kergemini eristatavam, polnud niivõrd kerge eristada tõenäosusliku *nagu* funktsiooni ettevaatuse modaalsusest, mille eesmärk on end oma väitest distantseerida. Pole alati selge, kas kõneleja kasutab *nagu*, et end väitest distantseerida, või kõhkleb lauses esitatud info tõenäosuses (28). Samuti muudab nende kahe eristuse keerukaks see, et mõlemad funktsioonid on lausesisu pehmendavad.

(28) Niisugune range ja äärmine nõudlikkus kodus muutis paljud õed isa suhtes kuidagi **nagu** mitte eriti vastutulelikeks. („Vladimir Uljanov“, 1968)

Lisaks oli ka tegelikkushinnangu määramine vahel keeruline. Eriti metafoorsete väljendite puhul. Kuna metafoorid on seotud irreaalsusega nagu ka tegelikkushinnang, siis peaks ka metafoorsed lausungid kodeerima tegelikkushinnangu alla (vt näide 29). Samas tekitab problemaatikat asjaolu, et mitmed metafoorid on keeles kinnistunud ning keelekõneleja ei pruugi teadlikult metafoori tajuda.

(29) Ansambli tegevus ei piirdunud mitte ainult Võrtsjärve mängudega, sellepärast kasvas **nagu** välja kolhoosi raamidest. („Taidlusfestivalil“ 1976)

Modaalsusi kodeerides tekkis ka muster, kus modaalses funktsioonis *nagu* juhtumid päris täpselt ei mahtunudki ühegi kolme modaalsusliigi alla. Teades, et pehmendamine on üldjoontes seotud negatiivse informatsiooniga, siis oli juhtumeid, kus pehmendamise asemel oli *nagu* funktsioon pigem tõmmata tähelepanu järgmisele tekstiosale, sarnanedes fookuspartikliga (vt näide 30). Antud näites oli tekstiosa *eriti hea* ka kõneleja poolt rõhutatud, mistõttu on *nagu* siin selle jaoks, et olulisele infole tähelepanu juhtida. Sellist fookuspartikli moodi *nagu* kasutust esines valimis pigem hilisematel kümnenditel ning need üksikud näited pandi valimis ettevaatuspartikli funktsiooni, sest võiks samas ka öelda, et *nagu* kasutatakse, et tugeva väite kategoorilisust vähendada.

(30) Et Kozy on minu arust (...) selle poolest **nagu** eriti hea. („Pleier“, 2006)

4.2.3. Otsingufunktsioon

Nagu mainitud, ei ole *nagu* otsingulises kasutamises alates 1960ndatest olnud väga suuri muutusi, ent võrreldes 1960ndaid, kus otsingufunktsiooni osakaal oli 9%, ja 2020ndaid, kus selle osakaal oli 21%, siis on ka see funktsioon olnud tõusuteel. Kui *nagu* kasutatakse otsingufunktsioonis, on sõna eesmärk tavaliselt olla täide, millega kõneleja saab võita aega, et oma suulist lauset vormistada (31). Näites 32 on *nagu* kasutatud seetõttu, et kõneleja ei suuda leida täpset sõna, mida öelda – sellele viitavad nii sõnakordused kui ka mõtlemispaus. Näites 33 on sõnale *nagu* eelnevas kontekstis ka üneem *õõ*, millega tekstiosa edasi lükata ning *nagu* kasutatakse, et lausungit ümber teha. Näites 31 kinnitab *nagu* kasutamist otsingusõnana ka see, et lisaks pausile on sõna ümbruses ka muid otsingupartikleid, näiteks *noh*. Otsingufunktsiooniga käisid sageli kaasas ka kohatäitjad ehk otsitavat üksust asendavad sõnad, mis on otsitava üksusega samas grammatilises funktsioonis ja mille ümbruses on ka muud otsimismarkerid (Metslang jt 2024: 1038). Näites 34 üritab kõneleja leida omadussõna, millega nähtust iseloomustada, ent enne kui ta jõuab õige sõnani (*tugevat*) eelneb üksusele asesõna *siukest*, millele järgneb veel paus otsimismarkerina.

(31) Jah vahest on isegi ju natukene **nagu** (...) noh kuidas nüüd öelda. („Keerulisest lihtsalt“, 1974)

(32) Sellepärast et inimesed ei tunne ennast kindlalt ja ja usaldusvahekord nagu kaob, sellepärast **nagu** (...) nagu sõeluma läbi. („Astuge sisse, palun!, 1968)

(33) Laulu tegi hõlpsaks just see, et ma ise olen ju lapsepõlves seda kekskastikooli nii palju harrastanud, et ta lihtsalt peab hakkama sul (...) õõ **nagu** lähedaseks saamise laul. („Eesti heliloojatelt lastele“, 1979)

(34) Pole **nagu** siukest (...) tugevat kokkupuudet kaasaegse kunstiga olnud. („Eesti kunstitikud Pariisis“, 1991)

4.2.4. Muutused funktsioonides

Analüüsitud materjalis esines ka ilminguid *nagu* uutest kasutustest. Näiteks esines esimest korda 90ndate valimis *nagu* diskursusemarkeri funktsioonis ehk suhtluse organiseerimisega seotud rollis, kus see on lausungi esimeses või viimases positsioonis (vt näide 35). Funktsiooni võis täheldada ka 2010ndate ja 2020ndate valimis. 90ndatel oli *nagu* kui diskursusemarkeri osakaal valimist aga 2%, 2010ndatel 4% ja 2020ndatel 2%. Seega ei esinenud funktsiooni üldiselt väga palju. Diskursusemarkeri ilmingud just viimastel kümnenditel viitavad ikkagi

sellele, et *nagu* kasutus on laienenud. Ühtlasi võis antud funktsiooni vähene esinemine andmestikus tuleneda ka sellest, et töö lähtus diskursusemarkeri käsitlemisel väga rangetest raamidest.

Näites 36 on *nagu* prosoodiliselt eristatud ning ta on konkreetset uue lausungi alguses. Lisaks sellele seob sõna eelmist konteksti, kus *nagu* kasutatakse, et eelnevas lausungis mainitud infot täpsustada, mitte parandada, mistõttu on ta ka diskursusemarker. Valimis esines prosoodia põhjal ka lausungilõpulisi diskursusemarkereid (vt näide 37).

(35) Nii et ma olin nii vähe laulmist õppinud, väga vähe looduslikul baasil **nagu**.
(„Pärastlõuna suvises Pärnus“, 1995)

(36) Rahvakunstiesemed, või noh, meie tekstiilesemeid esitada ütleme, väikses väiksel pinnal | **nagu** rohkemal viisil. („Sallitallaja“, 2015)

(37) ütles Mupo ametnik sellele ma ei tea noorele mehele, noh rabi poole osutades **nagu** eks | et las ta läheb („Olukorrast riigis“, 2019)

Kvotatiivset *nagu* (vt näide 38) esines raadiokorpuse põhjal tehtud valimis vaid korra, 00ndate valimis. Näitelausest (38) on näha, kuidas kaudse kõne konstruktsiooni vormistatakse kvotatiivverbide asemel hoopis *nagu* abil, et oma sisemonoloogile osutada. Samuti mängib selles konstruktsioonis olulist rolli ka *et*, mida sageli kasutatakse kaudse kõne konstruktsioonides, et tsitaati alustada. Samas võib antud lausungis oleva *nagu* kvotatiivistaatuses ka kahelda, sest inglisekeelse malli *be like* 'olema nagu' järgi puudub lausungist verb *olema*. See teeb hägusaks piiri selle vahel, kas tegu on enda tsiteerimisega või lihtsalt endast rääkimisega. *Nagu* esines mõnikord ka kontekstis, kus kaudset kõnet ennast väljendas kõnelemisverb (*ütlema*) (vt näide 39). *Nagu* väljendab nendes kontekstis aga sarnaselt *olema nagu* konstruktsiooniga vahendatud tsitaadi ebatäpsust ja ligikaudsust. Kuigi reprodutseeritakse kõrvalise isiku tsitaati, on lausungis olemas kvotatiivverb (*ütlevad*), mistõttu lausungis olev *nagu* ei ole kvotatiivifunktsioonis.

(38) Mul on seda väga raske alla neelata | et et **nagu** hästi ma püüan olla selle- selle nagu, teha selle lugu, et noh niisugust järgitegemist see nagu valdab. („KÖP. Oi, aegu ammuseid“, 2000)

(39) Teinekord ütlevad nagu kummardades ütlevad **nagu** tere meeldiv tutvuda. („Silmad lahti“, 2006)

5. Arutelu

Bakalaureusetöös analüüsisin *nagu* kasutust ja selle muutumist aastatel 1960–2022 ERR-i raadiosaadete korpuses (Lippus jt 2023). Töö eesmärk oli välja selgitada,

- 1) kuidas on ajavahemikus 1930–2022 muutunud *nagu* suhteline kasutussagedus;
- 2) kuidas on muutunud *nagu* kasutusfunktsioonid aastatel 1960–2022;
- 3) kas *nagu* funktsiooni kvotatiivimarkerina võib täheldada ERR-i raadiosaadete korpuses.

Esmalt vaatlesin *nagu* sagedust kogu korpuse ulatuses. Analüüsid *nagu* kasutussagedust 1930ndatest kuni 2020ndateni, selgus, et esimestel kümnenditel kasutati *nagu* oluliselt vähem. Sellest ei saa otseselt järeldada, et *nagu* ei olnud suulises suhtluses levinud, ent madalam sagedus võib viidata piiratud kasutusfunktsioonidele. Teisalt võis esimestel kümnenditel raadiotekst olla rohkem toimetatud ning ka kõnelejad ise võisid raadioformaati suhtuda formaalsemalt kui hilisematel kümnenditel. Samuti baseerub korpus automaatsel kõnetuvastusel, mistõttu ei pruugi ka kõik *nagu* esinemised olla tuvastatud. Korpusest selgus, et välja arvatud mõned mööndused, tõuseb *nagu* kasutussagedus suhteliselt lineaarselt 90ndateni välja. 00ndatel võib täheldada järsemat tõusu, jõudes välja 2020ndateni, kus on *nagu* kasutus kõige kõrgem (*nagu* esineb 711,37 korda 100 000 sõna kohta). Sageduse kasvu üks põhjus on ilmselt ka inglise keele kui kontaktkeele mõju. Kui 80ndatel–90ndatel toimus inglise keeles *like*’i kasutuse tõus (D’Arcy 2007: 398), siis sarnasel ajal täheldati kasutussageduse suurenemist ka sõna *nagu* puhul (Metslang 1985). Tõenäoliselt oli *nagu* kasutussageduse tõus tingitud sellest, et ka eesti keele kasutajad hakkasid üha enam kokku puutuma inglise keelega.

Funktsioonide analüüsi oli võetud juhuvalimi teel vestluslikus vormis saadetest umbes 100 *nagu* kasutusjuhtu iga kümnendi kohta vahemikust 1960–2022. *Nagu* funktsioonid on muutunud aja jooksul mitmekülgsemaks ning kasutuskontekstid on laienenud. Analüüs näitas, et *nagu* funktsioon nii modaals- kui ka otsingupartiklina tõuseb igal kümnendil, eriti märkimisväärselt kasvab modaalne kasutus. Seega võiks väita, et *nagu* on pragmatiseerumas, seostudes rohkem kõneleja suhtumiste ja hoiakutega. Kui 60ndatel oli modaalse *nagu* osakaal 19%, siis viimasel kümnendil juba 46%. Tõusis ka *nagu* kasutamine otsingupartiklina: 60ndatel oli selle osakaal 9% ja 2020ndatel 21%. Seetõttu jääb igal kümnendil vähemaks ka *nagu* esinemist selle algses kasutuses võrdleva sidendina (1960ndatel 72% ja 2020ndatel 32%). Ehkki Helle Metslang (1985) ei kirjelda *nagu* käsitlevas artiklis sõna kasutust diskursus- ja kvotatiivimarkerina, on sellised kasutused raadiokorpuses olemas, hoolimata sellest, et need ei joonistunud võrdlemisi väikeses valimis nii hästi välja. Kvotatiivivormis *nagu* esines ühe korra

00ndate valimis ning esimene diskursusemarkeri kasutus oli 1990ndatel. Kusjuures diskursusemarkereid oli ka 2010ndate (4%) ja 2020ndate valimis (2%).

Andmed näitavad, et *nagu* on piisavalt üldistunud ehk oma tähenduses piisavalt pleekunud, et seda saab kasutada ka uutes grammatilistes funktsioonides. Keelendi kasutussagedusse tõus on tihti seotud keelemuutusega (Narrog & Heine 2011: 2–3) ja sama võib täheldada ka *nagu* puhul – uued funktsioonid esinesid just neil kümnenditel, kus *nagu* ka rohkem kasutati. See, et uute kasutusfunktsioonide näiteid niivõrd vähe oli, on ilmselt seotud sellega, et *nagu* kasutatakse üldiselt rohkem noortekeeles – seda kinnitab TeKe korpus, kus *nagu* kasutatakse võrreldes teiste suulise keele korpusetega enim (Lippus jt 2024). Seega võib oletada, et ka uued kvotatiivid on seotud enamjaolt noorte keelekasutusega. Samuti võib ka uute kasutusfunktsioonide esinemist mõjutada raadioformaad, mis oma struktureerituma ja formaalsema olemuse tõttu ei võimalda ehk funktsioonide avaldumiseks piisavalt naturaalselt suulist vestlust. Lisaks on tõsiasi see, et iga kümnendi valimis oli vaid 100 vaatlust, mistõttu ei saa olla töö järeldused absoluutsed ning teatud funktsioonide vähene esinemine võis osalt olla ka juhuslik.

Modaalsust kodeerides selgus ka, et *nagu* simulaatiivne tähendus on sedavõrd üldistunud, et selle modaalsusnüansside määramine ei ole alati niivõrd konkreetne ning selle eri funktsioonid võivad samuti kattuda. Kattuda võivad näiteks nii modaalne kui ka otsingufunktsioon ja alati ei ole võimalik kindlalt väita, mis pragmaatilisel eesmärgil keelekasutaja *nagu* kasutab. Samas kinnitas ka tinglik modaalsuste kodeerimine Metslangi väidet (1985), et modaalne kasutus on rohkem seotud tõenäosushinnanguga (41%–64%). Ettevaatuspartiklina ja viisakusmodaliseerijana (24%–53%) ning tegelikkushinnangu väljendamiseks (3%–15%) kasutatakse *nagu* vähem.

Kui „Eesti grammatikas“ (Metslang jt 2024) kategoriseeritakse *nagu* eksplitsiitselt vaid liikuvaks partikliks, täpsemalt ettevaatus- ja otsingupartikliks, siis sinne analüüs näitas, et *nagu* kasutusala on laiemgi. *Nagu* saab kasutada diskursusemarkerina, mis paikneb kas lausungi alguses või lõpus (Tagliamonte 2016: 41) ehk see sobituks „Eesti grammatika“ (Metslang jt 2024: 1090) kirjelduse kohaselt ka piiripartikliks, mis on kas lausungi alguses või lõpus ning on seotud semantiliste-pragmaatiliste suhetega lausungite ja voorude vahel. Samuti ei kirjelda EG (2024) *nagu* kvotatiivimarkerina, kuigi *nagu* kasutatakse ka kvotatiivikonstruktsioonides. Liikuvate partiklite alakategooriates võiks *nagu* liigitada veel pehmendava modaalpartikli alla (Metslang jt 2024: 1105), sest ebakindlust, ligikaudsust ja ebatäpsust väljendab ka *nagu* samamoodi nagu teised pehmendavad modaalpartiklid. Paaril juhul võis analüüsitud materjali järgi olla *nagu* ka fookuspartikli rollis, rõhutades lausungi sisu.

Kokkuvõte

Kuigi *nagu* on suulises suhtluses üks sagedamini kasutatud sõnu (Lippus jt 2024), on *nagu* funktsioone kõnes, sealhulgas nende muutumist diakrooniliselt, uuritud Eesti keeleteaduses vähe (vt Metslang 1985, Teptiuk 2019). Bakalaureusetöö eesmärk oli teada saada, kuidas on muutunud *nagu* kasutussagedus ja funktsioonid ERR-i raadiosaadete korpuses (Lippus jt 2023) aastatel 1930–2022. Uuriti ka seda, kas suulises korpuses esineb *nagu* uuemaid kasutusi ehk kasutust kvotatiivina ja diskursusmarkerina.

Uurimiseks kasutati nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid meetodeid. Esmalt kaardistati *nagu* suhteline kasutussagedus korpuses aastatel 1930–2022. Funktsioonide uurimiseks loodi juhuvalim, mille materjal pärineb ERR-i raadiosaadete korpuse (Lippus jt 2023) saadete transkriptsioonidest. Analüüsitav ajavahemik oli 1960–2022, kus iga kümnendi kohta võeti juhuvalimisse ligikaudu 100 vaatlust, mis sisaldasid sõna *nagu*. Välja jäeti monoloogilise sisuga saated, et lausungid pärineksid võimalikult spontaanselt vestlusest.

Analüüs näitas, et *nagu* kasutussagedus on iga kümnendiga tõusnud ning 00ndatest alates on näha märgatavat kasutussageduse kasvu. Seda saab seostada ingliskeelse *like*'i mõjuga. Kasutussagedus kulmineerubki 2020ndatega, kus *nagu* kasutus on kõige kõrgem. Kasutussageduse tõusuga on käinud kaasas ka muutus *nagu* funktsioonides. Mida kümnend edasi, seda enam kasutatakse *nagu* kõnes modaal- ja otsingupartiklina ja vähem algses võrdlevas funktsioonis, viidates sellele, et *nagu* on pragmatiseerumas ja seostumas rohkem kõneleja hoiakute ja hinnangute väljendamisega. Töö kinnitas ka seda, et *nagu* on kasutuses niivõrd laienenud, et selle eri funktsioonid on sageli kattuvad ja *nagu* kasutusi on keeruline diferentseerida.

Uued kasutusviisid kvotatiivi- ja diskursusemarkerina olid korpuses olemas, kuid neid esines väga vähe. See kinnitab, et uued *nagu* kasutused on eelkõige seotud noorte keelekasutajatega. Valimis olnud uute funktsioonide ilmingud just 90ndatel ja 00ndatel on ajaliselt kooskõlas ka inglise keele *like*'i uute funktsioonide laiema levikuga (Tagliamonte 2016: 70), viidates inglise keele kui kontaktkeele mõjule eesti keele *nagu* kasutuses.

Edaspidi saaks uurida *nagu* kasutusi ka teistes Eesti suulise kõne korpustes. Saadud tulemusi võiks võrrelda praeguse töö tulemustega. Samuti oleks väärt uurida spetsiifilisemalt *nagu* uuemaid funktsioone diskursuse- ja kvotatiivimarkerina teistes suuliste kõne korpustes.

Kirjandus

Blanchard, Meghan & Lieven Buysse. 2021. Like in Discourse Marker Combinations in Spoken Interaction. *Corpus Pragmatics* 5(4). 463–485. <https://doi.org/10.1007/s41701-021-00105-4>.

Blyth, Carl, Sigrid Recktenwald & Jenny Wang. 1990. I'm like, „Say What?!“: A New Quotative in American Oral Narrative. *American Speech*. [Duke University Press, American Dialect Society] 65(3). 215–227. <https://doi.org/10.2307/455910>.

Brown, Penelope, Stephen Levinson. 1987. Politeness: Some universals of Language Use. Cambridge: Cambridge University Press.

Buchstaller, Isabelle. 2001a. An Alternative View of „Like“: Its Grammaticalisation in Conversational American English and Beyond. *Edinburgh Working Papers in applied Linguistics* 11. 21–41.

Buchstaller, Isabelle. 2001b. He goes and I'm like: The new Quotatives re-visited. *New ways of analyzing variation in English* (NWAWE) 30. 11–13.

Buchstaller, Isabelle. 2003. The Co-Occurrence of Quotatives with Mimetic Performances. *Edinburgh Working Papers in Applied Linguistics* 1–8.

Cambridge Dictionary. 2026. Like. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/like>. (Vaadatud 01.05.2026).

D'Arcy, Alexandra. 2007. Like and language ideology: disentangling fact from fiction. *American Speech* 82(4). 386–419. <https://doi.org/10.1215/00031283-2007-025>.

Erelt, Mati. 2013. *Eesti keele lauseõpetus. Sissejuhatus. Öeldis* (Tartu Ülikooli eesti keele osakonna preprintid 4). Tartu: Tartu Ülikool.

Erelt, Mati, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael & Silvi Vare. 1993. *Eesti keele grammatika II. Süntaks*. (Toim) Mati Erelt, Tiiu Erelt, Henn Saari & Ülle Viks. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.

Erman, Britt. 2001. Pragmatic markers revisited with a focus on *you know* in adult and adolescent talk. *Journal of Pragmatics* 33(9). 1337–1359. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(00\)00066-7](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(00)00066-7).

Fraser, Bruce. 1999. What are discourse markers? *Journal of Pragmatics* (Pragmatics: The Loaded Discipline?) 31(7). 931–952. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(98\)00101-5](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(98)00101-5).

Fraser, Bruce. 2009. An Account of Discourse Markers. *International Review of Pragmatics* 1(2). 293–320. <https://doi.org/10.1163/187730909X12538045489818>.

Heine, Bernd. 2013. On discourse markers: Grammaticalization, pragmaticalization, or something else? *Linguistics* 51(6). 1205–1247. <https://doi.org/10.1515/ling-2013-0048>.

Heine, Bernd & Tania Kuteva. 2005a. *Language Contact and Grammatical Change* (Cambridge Approaches to Language Contact). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511614132>.

Heine, Bernd & Tania Kuteva. 2005b. *Language Contact and Grammatical Change*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hennoste, Tiit. 2002. Sissejuhatus suulisesse eesti keelde. *Oma Keel* 1. 48–57.

Hennoste, Tiit, Gerson Klumpp & Helle Metslang. 2022. Diskursusemarkerid ja pragmaatika. Sissejuhatuses. *Keel ja Kirjandus* 65(1–2). 3–18. <https://doi.org/10.54013/kk770a1>.

Hopper, Paul J. & Elizabeth Closs Traugott. 2003. *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Joseph, Brian D. & Richard David Janda. 2005. *The handbook of historical linguistics* (Blackwell Handbooks in Linguistics). Oxford: Blackwell publ.

Kask, Helin. 2025. Inglise keele kasutusest Eesti taskuhäälingutes ja vlogides. *Philologia Estonica Tallinnensis* (10). <https://doi.org/10.22601/pet.2025.10.869>.

Keevallik, Leelo & Külli Habicht. 2017. Grammaticalization, (Inter)subjectification, and Sequencing of Actions: the Estonian Epistemic (Question) Particle ega; pp. 81–105. *Linguistica Uralica* 53(2). 81–105. <https://doi.org/10.3176/lu.2017.2.01>.

Kängsepp jt 2022 = Kängsepp, Annika, Aive Mandel, Maarja-Liisa Pilvik, Annaliis Tenisson, Virve-Anneli Vihman. Parasiitsõna või suhtlusvahend? *Nagu ja mingi* kasutus teismeliste keeles. Slaidiesitlus. (Vaadatud 13.04.2026).

Küngas, Annika. 2014. *Pragmaatiliste markerite kujunemine ja funktsioonid eesti keeles ltsõnade näitel*. Tartu: Tartu Ülikool. Doktoritöö. <https://dspace.ut.ee/items/ecb8b315-d93b-4b87-bfb3-d5f777016788>. (Vaadatud 11.01.2026).

Lauwers, Peter, Gudrun Vanderbauwhede & Stijn Verleyen. 2012. *Pragmatic Markers and Pragmaticalization: Lessons from False Friends*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Lippus jt 2023 = Lippus, Pärtel, Tanel Alumäe, Siim Orasmaa, Katrin Tsepelina, Liina Lindström. Eesti Rahvusringhäälingu raadiosaadete korpus. <https://doi.org/10.23673/re-441>. (Vaadatud 17.12.2025).

Lippus jt 2024 = Lippus, Pärtel, Kaidi Lõo, Anton Malmi, Maarja-Liisa Pilvik. 2024. Suuline eesti keel arvudes. Sagedusandmestikud. Tartu Ülikool, eesti ja üldkeeleteaduse instituut. <https://doi.org/10.23673/re-463>. (Vaadatud 30.04.2026).

Metslang, Helle. 1985. Sisukas ja sisutu nagu. *Ars Grammatica*, 48–61. Tallinn: Valgus.

Metslang, Helle. 2002. Grammatikalisatsiooniteooriast eesti keele taustal. *Teoreetiline keeleteadus Eestis* (Tartu Ülikooli üldkeeleteaduse õppetooli toimetised 4), 165–178. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Metslang, Helle, Mati Ereht, Külli Habicht, Tiit Hennoste, Reet Kasik, Pire Teras, Annika Viht, jt. 2024. *Eesti grammatika*. (Toim) Ellen Niit & Helle Metslang. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Metslang, Helle, Karl Pajusalu & Külli Habicht. 2014. Koordinatiivsed partiklid lause perifeerias. *Emakeele Seltsi aastaraamat* 59(1). 139–161. <https://doi.org/10.3176/esa59.07>.

Metsmägi, Iris, Meeli Sedrik & Sven-Erik Soosaar. 2012. *Eesti etimoloogiasõnaraamat*. (Toim) Iris Metsmägi. Tallinn: Eesti keele sihtasutus.

Narrog, Heiko & Bernd Heine (toim). 2011. *The Oxford handbook of grammaticalization* (Oxford Handbooks in Linguistics). Oxford ; New York: Oxford University Press.

Pajusalu, Renate. 2010. Teie või sina? *Oma Keel* 1. 5–10.

Praakli, Kristiina & Kadri Koreinik. 2020. Keelemuutus vs. sotsiolingvistiline muutus: Eesti keele sotsioperioodid re-revisited. *Keel ja Kirjandus* 63(11). 915–934. <https://doi.org/10.54013/kk756a1>.

Rett, Jessica. 2013. Similatives and the argument structure of verbs. *Natural Language & Linguistic Theory* 31(4). 1101–1137. <https://doi.org/10.1007/s11049-013-9201-0>.

Romaine, Suzanne & Deborah Lange. 1991. The Use of like as a Marker of Reported Speech and Thought: A Case of Grammaticalization in Progress. *American Speech*. [Duke University Press, American Dialect Society] 66(3). 227–279. <https://doi.org/10.2307/455799>.

Statistikaamet. 2022. Rahvaloendus. 76% Eesti rahvastikust oskab mõnda võõrkeelt. <https://stat.ee/et/uudised/rahvaloendus-76-eesti-rahvastikust-oskab-monda-voorkeelt>. (Vaadatud 11.05.2026).

Sõnaveeb. 2026. EKI keeleportaal. Eesti Keele Instituut. <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/nagu/1/est>. (Vaadatud 16.04.2026).

Tagliamonte, Sali A. 2016. *Teen Talk: Language of Adolescents*. United Kingdom: Cambridge University Press.

Teptiuk, Denys. 2015. *New Quotatives in Finnish and Estonian languages*. Tartu: Tartu Ülikool. Magistritöö. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/703e4a3b-315e-4e14-862c-fb84c59458d5/content>. (Vaadatud 10.03.2026).

Teptiuk, Denys, Gerson Klumpp & Anne Tamm. 2019. *Quotative indexes in Finno-Ugric (Komi, Udmurt, Hungarian, Finnish and Estonian)*. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/6392c7dd-3a20-45f3-af8b-79fd7becbbd1/content>. (Vaadatud 10.03.2026).

Teptiuk, Denys, Virve-Anneli Vihman, Maarja-Liisa Pilvik, Annaliis Tenisson. Uued kvotatiivid suulises eesti keeles. 1. Eesti Humanitaarteaduste Aastakonverents (EHAK). Slaidiesitlus. (Vaadatud 12.03.2026).

Valdmets, Annika & Külli Habicht. 2013. Episteemilistest modaalpartiklitest eesti kirjakeeles. *Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri. Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics* 4(1). 205–222. <https://doi.org/10.12697/jeful.2013.4.1.12>.

Verschik, Anna. 2019. Mitmekeelsus, keelekontaktid ja keeleline teadlikkus. *Keel ja Kirjandus* 62(1–2). 6–230. <https://doi.org/10.54013/kk735a2>.

Vihman, Virve-Anneli, Kristiina Praakli, Maarja-Liisa Pilvik & Mari-Liis Korkus. 2022. Kas noored on inglise keelega „obsessed“? Millest räägivad korpusandmed? *Philologia Estonica Tallinnensis* (7). 292–321. <https://doi.org/10.22601/PET.2022.07.11>.

The use of *nagu* 'like' based on the corpus of ERR radio broadcast corpus from 1930 to 2022. Summary

My bachelor's thesis examines the use of *nagu* 'like' based on the ERR (Estonian Broadcasting Company) radio broadcast corpus (Lippus et al. 2023). Since the study of spoken language, particularly particles, has only gained momentum in the last couple of decades, there has not been much research in Estonian linguistics specifically on the use of *nagu*. Since *nagu* is one of the most frequent words in Estonian spoken language (Hennoste, Klumpp & Metslang 2022: 3), it deserves special attention. Primary innovations in language occur precisely in spoken language, and frequency can serve as an early indicator of change (Tagliamonte 2016: 30), pointing to the expansion of usage contexts.

The aim of this study is to investigate whether and how and whether the use of *nagu* in spoken language has changed. The questions I seek to answer in this thesis are as follows:

- 1) How has the relative frequency of use of *nagu* changed between 1930 and 2022?
- 2) How have the functions of *nagu* changed between 1960 and 2022?
- 3) Can *nagu* be observed as a quotative marker in the ERR radio broadcast corpus?

When studying the use of *nagu*, both the influence of other languages and the speaker's sociolinguistic background play a role. For example, the English equivalent 'like' has taken on new non-standard functions, increasingly serving as a quotative, such as „My mom's like 'Here's your pizza'” (Tagliamonte, Sali. A 2016: 44). In Estonian, too, the word has acquired the same usage (Teptiuk 2015: 73). At the same time, newer functions are primarily associated with youth language (Tagliamonte 2016: 67), and within Estonian spoken language corpora, they occur most frequently in the Teenage Language Corpus (TeKE) (Lippus et al. 2024), pointing to language change.

Specifically regarding the functions of *nagu*, only Helle Metslang has written about these in her article “Sisukas ja sisutu nagu” (1985), which is why I consider it important to draw on this as well. However, Metslang does not describe all the functions the word has developed since that date. For example, *nagu* is not defined there as a discourse marker – that is, a unit positioned at the beginning or end of a sentence that is more closely related to the organization of communication (Tagliamonte 2016: 26). Nor does it describe the word's use as a quotative marker (see Buchstaller 2001a; Buchstaller 2001b). It is not mentioned in such a role in more recent treatments as well, such as „The Estonian grammar” (see Metslang et al. 2024: 977–1177). However, Denys Teptiuk (2019) has described in his dissertation “Quotative indexes in

Finno-Ugric (Komi, Udmurt, Hungarian, Finnish, and Estonian)” how, in Finno-Ugric languages, including Estonian, indirect speech is mediated by various grammatical means, such as the Estonian word *nagu*. The newer functions of the English word ‘like’, particularly among young people, and the emergence of the quotative system are described in detail by linguist Sali A. Tagliamonte (2016), whose research logic in defining the quotative and discourse markers I also employ in my own bachelor’s thesis.

I use the ERR radio broadcast corpus (Lippus et al. 2023) as my research material, which contains data from 1930 to 2022. The spoken nature of radio broadcasts allows for a more effective study of the phenomenon of spoken language. Furthermore, the ERR radio broadcast corpus is the only corpus of Estonian spoken language whose data spans nearly a century, allowing for the analysis of the word’s usage and its changes over a longer period of time. In this study, I employ both quantitative and qualitative methods. First, I compare the relative frequencies of word usage across all decades represented in the corpus, and then I compare the functions of word usage across the decades 1960–2022, for which there is more material in the corpus.

The analysis showed that the frequency of use has risen with each decade since 1930s, and a noticeable increase in frequency has been observed since the 2000s. This can be attributed to the influence of the English word *like*. The frequency of use peaks in the 2020s, when its usage is at its highest. The rise in frequency has also been accompanied by a change in the functions of *nagu*. With each passing decade, *nagu* is used more as a modal and search particle in speech and less in its original comparative function, suggesting that *nagu* is becoming more pragmatic and increasingly associated with the expression of the speaker’s attitudes and evaluations.

New uses as a quotative and discourse marker were present in the corpus, but they occurred very rarely. This can suggest that the new uses are primarily associated with young language users. The emergence of these new functions in the sample also aligns chronologically with the wider spread of new functions of the English word *like* (Tagliamonte 2016: 70), pointing to the influence of English as a contact language on the use of *nagu* in Estonian.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marili Aru,

1) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „*Nagu* kasutus aastatel 1930–2022 ERR-i raadiosaadete korpuse põhjal“, mille juhendajad on Virve-Anneli Vihman ja Maarja-Liisa Pilvik, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2) annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

3) olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

4) kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.